

Літературно-мистецька Чернігівщина

Ніжин

Ніжин, поряд з Черніговом, цілком по праву вважається духовним, інтелектуальним центром Сіверщини. Багато можна говорити про його славі літературні, мистецькі традиції. Але досить назвати лише одне ім'я – українця, генія світової літератури Миколи Гоголя, студента Ніжинської гімназії вищих наук – нині Державного педагогічного уні-

верситету, що носить ім'я письменника.

Горлачі чимало інших письменників. З Ніжином пов'язані життя і творчість таких письменників, митців, як Ігор Качуровський, Вадим Щербаківський, Володимир Розов, Федір Савченко, Євген Рихлик, Василь Дубровський, Наталя Дорошенко, Анатоль Калиновський, Роман Бжеський, Вадим Дороліж.

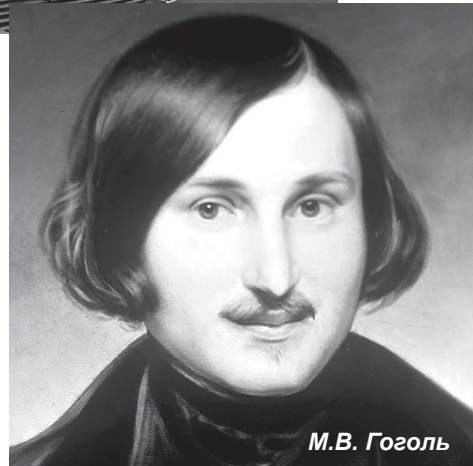

М. Заньковецька

ний український драматичний театр ім. М. Коцюбинського, заснований у жовтні 1933 року. В його виставах свого часу виступали народні артисти СРСР Амвросій Бучма, Наталія Ужвій, Марія Литвиненко-Вольгемут, Іван Паторжинський, народні артисти України Оксана Петрусенко, Михайло Донець.

Говорячи про літературне, мистецьке, духовне життя міста, треба згадати й такі заклади, як Міський Будинок культури, Хореографічна школа, Музична школа, Коледж культури і мистецтв ім. Марії Заньковецької, Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського та його відділення – музей «Ніжинська поштова станція», музей рідкісної книги та картинна галерея університету. І численні храми, історичні пам'ятки древнього міста.

торичні пам'ятки древнього міста.

М.В. Гоголь

верситету, що носить ім'я письменника.

А ще ж випускниками цієї гімназії були Євген Гребінка, Віктор Забіла, Олександр Афанасьєв-Чужбинський, Нестор Кукольник, Аполлон Мокрицький, Яків Де Бальмен, Леонід Глібов, Микола Гербель, класик білоруської літератури Францішек Богушевич.

Пізніше цей навчальний заклад закінчили Петро Одарченко, Ольга Мак, Леонід Полтава, Іван Кошелівець, Євген Гуцало, Леонід

Іх традиції продовжило сучасне покоління ніжинських письменників – Олександр Забарний, Анатолій Шкуліпа, Анатолій Дністровий, Олександр Астаф'єв.

Літературна студія Ніжинського університету десятки років була і є осередком духовності, красного письменства.

Говорячи про мистецтво, передусім називаємо геніальну українську актрису Марію Заньковецьку, яка народилася в селі Заньки на Ніжинщині і свого часу жила і творила в Ніжині.

Мистецькі традиції продовжує Ніжинський академіч-

Є. Гуцало

Л. Глібов

Ліна ЛАНСЬКА

Я вже була у передмісті змов
Лихих думок, на грані божевілля.
Опівночі варила чари й зілля,
Тепер по краплі розливаю знов.
Зачинене на сім замків вікно
В мої світи, дочасно звечорілі.
Я вже була небаченим сваівіллям.
А вдруге не дано.

25.05.18
Чернігів

Олена ТЕРЕЩЕНКО

Поцілунки дощу холодні
Розпашілі остудять щокі.
Я застигла в скляній безодні,
де твої відпнувають кроки.

Там, де твій силует розмитий
В дощових заплаканих вікнах.
Не торкнутися, бо не мій ти,
Не зібрать веселок розбитих.

Хоч цілунки дощів холодних
Не рятують душ розпашілих,
Та із клаптів ночей безсонних
Я вечірню сукню пошюю...

27.05.2021
Чернігів

Валентина ГРОМОВА

Опівночі, коли заснуть,
натомлені усі слова –
тоді душа з душею
мовчки розмовляють.

Весни зачерпну у вербових
котиків.
Такого блаженного й чистого
дотику.
Такої пухнастої радості теплої.
І серце вербовим котиком
тенькає.

Бузок духмяними китицями
квітує, бентежить, кичиться.
У кожну душі шпаринку,
де причаїлись хмаринки,
і тіні сумні й напівтіні –
загляне бузкове цвітіння.

Весна 2021
Чернігів

Наталка ФУРСА

Ти давно уже не вершник
на сліпучому коні.
Розморожена черешня
не смакує навесні.

Я давно уже не квітка
і не дівчинка-струна.
Наспівалася по світу,
наридалася у снах.

І підбори, і копита
стерто в порох на шляхах.
Не мене носив по жити
ти на конику гріха.

Не з тобою я у хащах
стежку мацала в сльоту...
Сам Господь не знає, нащо
ми зустрілися отут.

І чому ти – як уперше...
І чому я... а проте...
І навіщо та черешня
так розхристано цвіте?
2019 рік

І залишилось просто –
жити:
деревам руки цілувать,
вдихать грозу, ростити жито,
і обережно проти світла
на вірність вивірять
слова...

Не ждуть – нікого і нічого.
Не мріять –
про вчорашній день...

Ще бачать очі,
ходять ноги.
Ще не кінчається дорога
і – зна сама,
куди веде...
Сядь обіч шляху на осонні.
Усе до тебе вже збулось:
йшли пішаки,
летіли коні...
Та розпочнеться все сьогодні
для когось –
вперше і всерйоз...
Важка наука – просто жити:
деревам руки цілувать,
вдихать грозу,
ростити жито,
і обережно проти світла
на вірність вивірять
слова...

м. Ромодан,
Полтавщина

Михайло Коцюбинський

Михайло Михайлович Коцюбинський, класик української літератури, народився 17 вересня 1864 року у Вінниці. Батько його працював дрібним службовцем. Мати, Гликерія Максимівна Абаз, дуже любила сина, вклала в нього всю душу. З часом Коцюбинські переїхали жити у містечко Бар. Тут Михайло віддавали до початкової школи. Потім навчався в духовному училищі у Шаргороді (1876 – 1880). Після закінчення поїхав до Кам'янець-Подільського, маючи намір навчатися в університеті, але ця мрія не здійснилася. 1881-го родина Коцюбинських повернулася до Вінниці.

Через тяжке матеріальне становище сім'ї Михайлу не вдалося продовжити освіту: мати осліпла, а 1886 року помер батько. Відповідальність за родину з чотирьох осіб лягла на плечі Михайла. У 1886 – 1889 роках він дає приватні уроки і продовжує навчатися самостійно, а 1891-го, склавши іспит екстерном при Вінницькому реальному училищі на народного учителя, працює репетитором.

У ці роки майбутній письменник займає активну громадянську позицію, пропагує революційні, самостійницькі ідеї. Відтоді Подільське жандармське управління взяло Коцюбинського на облік, за ним було встановлено таємний нагляд.

Важливу роль у формуванні світогляду М. Коцюбинського відіграла його поїздка до Львова 1890 року. Тут він познайомився з І. Франком, налагодив контакти з редакціями журналів «Правда», «Зоря», «Дзвінок» та ін. Поїздка поклала початок постійному співробітництву письменника із західноукраїнськими виданнями.

Видатні українські письменники на відкритті пам'ятника Іванові Копляревському в Полтаві, 1903 рік. Зліва направо: Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Старицький, Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко.

1898 року Михайло Михайлович переїхав до Чернігова, прикипівши душою до цього придеснянського міста. Спочатку обіймав посаду діловода при земській управі, тимчасово завідував столом народної освіти та редагував «Земский сборник Черниговской губернии». У вересні 1900-го влаштувався до міського статистичного бюро, де працював до 1911 року.

У Чернігові зустрів Віру Устимівну Дейшу, закохався, і вона стала його дружиною – вірним другом та помічником. Тут народилися і виросли їхні діти: Юрій, Оксана, Ірина, Роман.

Подружжя Михайло і Віра Коцюбинські з дітьми.

Щотижня в будинку письменника збиралася літературна молодь міста. Сюди приходили такі відомі у майбутньому письменники, як Василь Блакитний, Микола Вороний, Павло Тичина.

Згодом Коцюбинський почав мандрувати. Він об'їздив багато країн. Але це був не лише потяг його душі, а й потреба лікуватися.

Письменник зазнавав постійних матеріальних нестатків, мав конфлікти із владою. І серед цих нелегких щоденних турбот – літературна праця. Давно зрів план відтворити враження від подорожей Прикарпаттям, Гуцульщиною. Так народжувався задум напоєного народними легендами неперевершеного твору «Тіні забутих предків» (1911). За його сюжетом Сергій Параджанов 1964 року створив однойменний фільм, який став одним зі світових шедеврів.

1911 року Товариство прихильників української науки, літератури і штуки призначило М. Коцюбинському довічну стипендію в розмірі 2000 крб. на рік, щоб він міг звільнитися зі служби. Проте письменник почувався дедалі гірше. Його мучили астма і туберкульоз.

25 квітня 1913 року Михайло Коцюбинський помер у київській лікарні. Поховали письменника на Болдиній горі у Чернігові, улюбленому місці його прогулянок.

Коцюбинський є одним з найоригінальніших українських прозаїків. Серед перших в українській літературі він усвідомив потребу її реформування в напрямі модерної європейської прози.

Михайло Михайлович був дуже акуратний, благородний, внутрішньо дисциплінований, знав дев'ять іноземних мов.

На початку 1890-х рр. частина молоді української інтелігенції, перейнятої ліберально-просвітницькими ідеями, утворила організацію «Братство тарасівців», з учасниками якої Коцюбинський деякий час підтримував зв'язок. Також Коцюбинський був організатором і керівником товариства «Просвіта» в Чернігові (1906 р.)

Роки перебування Коцюбинського на урядовій службі в Молдавії і Криму дали життєвий матеріал для його творів «Для загального добра», «Пекотльор», «Посол від чорного царя», «Відьма», «В путях шайтана», «Дорогою ціною», «На камені», «У грішний світ», «Під мінаретами».

У 1906 – 1912 рр., крім другої частини «Fata morgana», М. Коцюбинський створив новели «Сміх», «Він іде», «Невідомий», «Intermezzo», «В дорозі», «Persona grata», «Як ми їздили до Крилиці», «Дебют», «Сон», «Лист», «Подарунок на іменини», «Коні не винні», образки-етюди «Хвала життю!», «На острові».

Дім Коцюбинського у Чернігівському музеї-заповіднику письменника.

Ладя Могилянська

Ладя Могилянська (справжнє ім'я Лідія Михайлівна Могилянська) (25. 10. 1899, Чернігів – 06. 06. 1937, Москва) — українська поетеса. Дочка письменника Михайла Могилянського, сестра прозаїка Дмитра Тася (Могилянського).

Народилася дворянській родині Русобтовських-Могилянських.

Навчалася в гімназії в Петербурзі, потім у Чернігівській жіночій гімназії. З 1917 року постійно жила в Чернігові. Одружилася з журналістом Віктором Коновалом, сином поета Івана Коновала (літературний псевдонім Вороньківський), українським есером.

За часів большевицького режиму закінчила 2 курси Чернігівського інституту народної освіти, працювала в комісії з вивчення історичних пам'яток Чернігівщини при губернському відділі народної освіти, збирала місцевий фольклор.

16 січня 1929 року була заарештована Чернігівським окружним відділом ГПУ УСРР. Обвинувачувалась за ст. 54-4, 54-10 Кримінального кодексу у друкуванні, розповсюдженні контрреволюційної літератури, у участі у контрреволюційній організації «Демократичний союз», яка закликала до боротьби

Ладя МОГИЛЯНСЬКА

ЯБЛУНІ БІЛІ В ЦВІТУ

Вітер весняний співає
Пісню свою золоту...
Вітроньку! Тихо! Благаю!
Яблуні білі в цвіту...
Не розривай їх, не треба!
Знаєш ту казку життя?
Тут десь кінчається небо
І починаюся я.
Казку громів і блакиті...
Тихо назустріч іду...
Хочу по новому жити!
Яблуні білі в цвіту...
Птицею хочу зробитися,
Білим, німим пелюстком,
Хочу... комусь-то приснитися
Легким і радісним сном...
Вітер весняний колише
Віття прозоре в саду...
Вітроньку! Любий мій! Тихше!
Яблуні білі в цвіту...

ТРАВНЕВІ ТРАВИ

Десь далеко в вечірнім спочинку
Шлях упав під стомлені верби...
Позивать романці й конюшинку!
Цілувать його порох тепер би!
Квітнуть очі від тьмяного болю,
І не зраджує нас неминуче...
У покорі чи в дикій сававі
Не побігла до річки під кручу?
Пароплав не витримає муки:
Раз, і вдруге, і втретє крикнув...
– Чом вуста твої, чом твої руки
До цілунків моїх не звикнуть?
Достигали травневі трави
За парканом біля городу,
І спалахнули очі лукаво,
Наче змова вогнів на болоті...
– Заспівай, заспівай, як сокіл
Побратавсь з сизокрилим орлом!..
Найсолодше щастя і спокій –
Хто чекає кари на горло...
Найсолодша радість у травах,
У травневих травах достиглих,
А майбутнє, мов тіні мляві,
Заломивши руки, пробігло.
Вкрились кров'ю вуста сталеві,
Шлях у вербах розбивсь на шмаття...
Так той вечір щастя травневий
На життя впав чорним прокляттям.

РОНДЕЛЬ

Вони пішли від нас, крилаті кораблі,
Вони пішли від нас в далеке море Сходу,
Так само промені вогнем фарбують воду
І хвиля горнеться до чорної землі.
Також пливуть хмарки, як і колись пливли,

з тодішнім ладом. Згідно з постановою колегії ОГПУ від 9 липня 1929 року засуджена до найвищої міри покарання – розстрілу, із заміною на десять років ув'язнення у таборах. Строк відбувала на Соловках і Бел-Балттаборі – на будівництві Біломорсько-Балтійського каналу. Звільнена достроково у 1933 році.

Удруге заарештована у травні 1937 року у справі Фіріна (Семен Григорович Фірін – начальник Дмитрівського табору НКВД) за участь у контрреволюційній терористичній організації (насправді – цілком міфічній). Рішенням НКВС і прокурора СРСР від 5 червня 1937 р. засуджена до найвищої міри покарання. Цього разу вирок виконано – Ладю Могилянську розстріляли 6 червня 1937 року в Москві, на Донському кладовищі.

Реабілітована 6 березня 1957 р., за справою 1929 р. – в 1990-му році.

Донька – Інна Коновал. Народилася в Чернігові, під час Другої світової війни виїхала до Німеччини. Подальша доля невідома.

Ладя Могилянська дебютувала 1919 року на сторінках провінційної чернігівської преси. Протягом 1923–1929 років друкувалася в журналах «Життя й революція», «Нова громада» (обидва – Київ), «Літературно-науковий вісник» (Львів), «Зоря» (Дніпропетровськ), «Всесвіт», «Червоний шлях» (обидва – Харків), чернігівських газетах «Селянське життя» та ін. За життя поетеса не видала жодної збірки віршів українською мовою.

На засланні Ладя Могилянська брала участь у табірних виданнях. У видавництві Дмитровлага НКВС СРСР 1935 року вийшла збірка її російськомовних віршів «Два канала» (серія «Библиотека перековки» № 9).

І на зрадливий мент міняють срібну вроду...
Вони пішли від нас, крилаті кораблі,
Вони пішли від нас в далеке море Сходу.
Так знову ми сами... Самотні, як були...
Хай стрінуть на шляху і бурю, і негоду, –
Ніщо не зупинить їх радісного льоту!
Вперед же, світла і надії кораблі!
Вони пішли від нас, крилаті кораблі.

КОЛИ УМИРАЛИ, ТО БАЧИЛИ ОЧИ РУШНИЦЬ

Коли умирали, то бачили очі рушниць,
Мов черепа мертві очі...
А потім лежали... лежали в траві горілиць,
І вітер рвав струни холодної ночі...

Коли вони вмерли – нечутно і тихо пройшли,
Невинні молитви шептали поблідлі вуста,
А ранкове сонце осяяло купу землі,
І чорну тіль Вартового – німого хреста...

А поруч сміялись волошки в траві на межі,
І ранок справляв своє буйне свято...
Розп'ятий! Ти бачиш? Ти чуєш? Прийди! Поможи!
Розп'ятий!

* * *
Зимую не коралі,
Зимую скрізь сніги.
А на сніги упали
Мальовані гріхи...

Весною йду на прощу
Замолювати гріх.
Хто серцю найдорожчий,
І хто миліш за всіх?

Веселії, барвисті
Веснянії стежки,
Цвітуть, мов аметисти,
Мальовані гріхи...

Прощальна неділя
Прощальним сном горить...
Я ж радіщів хотіла...
Простіть мені, простіть.

Моя музична туга,
Тепер я не твоя!
Прости мені удруге,
Іду на прощу я...

Усі гріхи на прощі
Скажу я без прикрас.
Хай той, хто найдорожчий,
Простить у третій раз...

І я тепер святая,
І помолюсь за всіх,
Бо я тебе кохаю,
Мій смарагдовий гріх...

«Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб»

Багато років ушлявлений митець жив «під ковпаком» комуністичних спецслужб. Він був лояльним радянським громадянином, але тільки особисто-щоденнику та дружині він довіряв своє справжнє ставлення до режиму, антиукраїнському в своїй суті.

Що читаємо? Історико-документальна книга кінорежисера та кінознавця Олександра Безручка «Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб» (Київ, «Сучасний письменник», 2008).

Що цікавого? Сексоти радянських спецслужб усе життя супроводжували майстра, повідомляючи нагору навіть такі інтимні подробиці – «уві сні він часто розмовляє українською».

В 1934-му оперуповноважена ОГПУ Терновська складає чергову довідку на Довженка, де серед іншого подібуємо – «був вчителем у Житомирі, висловлював себе прихильником націоналістичного, українофільського руху».

Подібного роду документи збирали проти режисера аж до початку Великої Вітчизняної. В лютому 1941-го київське НКВД робить запит в архівне управління – «Довженко якби состоял одним из адъютантов гетмана Скоропадского... был адъютантом 3 отдельной бригады сичевой дивизии, начальником которой был атаман Волох... с проверкой просим не задерживать».

Збереглися документи засідань ВЧК м. Житомира в 19-му році, на одному з яких робітник-залізничник Буковець свідчив – «...боягузлива бандитська група націоналістів-петлюрівців під натиском червоних без оглядки втікала з повітового містечка Сосниці кол. Чернігівської губернії. ...утікав і О.П. Довженко, обвішаний гранатами й гвинтівкою. Цей Довженко активно боровся проти радянської влади, що я добре пам'ятаю, тому що особисто брав участь у вигнанні петлюрівців з м. Сосниці».

ЧК визнало Довженка «врагом Рабоче-Крестьянского Правительства... Но ввиду запроса Губпарткома Коммунистов-Борьбистов приговор до выяснения существа вопроса в исполнение не приводить».

Від смерті молодшу людину, яка потрапила на радянську територію з підробленими вчительськими документами, врятувало диво. Як було сказано в іншому документі – було вирішено заключити його до концентраційного табору «до закінчення Гражданской войны».

З доносу якогось Кандиби: в батьківській хаті в Сосниці багато років зберігалася фотографія видатного земляка в «гайдамацькій формі – кожусі, смушевій шапці з китицею, шаблею на боці». Потім це фото було передано в київський музей Довженка, звідки й зникло.

У «совсекретному» донесенні інший інформатор пише, що як тільки повернути розмову з творчих планів «в площину сучасного українського народу», настрої Довженка різко псується – «виявляється, наш народ г...», «нашому українському народу, виявляється, зовсім байдуже, український він чи не український», «поляків теж не менш і русифікували, германізували, а вони залишилися поляками, а наш народ охоче сам іде назустріч втраті своєї національності».

Найгірше для об'єкта стеження, що і молодь втрачаємо, адже «вона досить надивилася, коли батьків садили як українських націоналістів».

В листі тодішньому партійному керівникові республіки Станіславу Косіору пише – «Посадив на фабриці сад – 480 фруктових дерев і з жахом думаю, що я

наробив – адже може виявитися, що цей не сад зовсім, а біологізм, пантеїзм, кулацька витівка на практиці».

Присутній на закритому перегляді довженківської кінострічки «Іван» оперуповноважений ОГПУ Шиваров у рапорті визнав: «Текст фильма на украинском языке, поэтому он мне был недоступен в своей основной части... Вот почему с уверенностью дать окончательную оценку я не могу». Але при тому джужину «политически невыдержанных» фрагментів з фільму вилучили.

Пізніше в автобіографії Олександр Петрович писав – «навіть студенти, які відбували практику в моїй групі («Іван»), вважалися в інституті довженкістами, тобто контрреволюціонерами в кіно».

Все це відбувається на тлі Голодомору. Агент «Холмський» доносить у ГПУ УРСР про панікерські слова Довженка – «Село гине. Вимирає. Голодують. Нічого їсти. Під Києвом в одному із сел повстання. В Узбекистані справжня війна. Піднялися узбеки, озброєні англійською зброєю... Комісари в Москві жирують... Пир во время чумы».

1933-го Довженко з дружиною по суті втікає з України до Москви. Він боявся, що посадять за старі й нові гріхи. Оскільки вважалося, що Йосиф Сталін його друг, бути біля вождя, працюючи на «Мосфільмі», здавалося безпечнішим.

Тим не менше, у день похорону Миколи Хвильового Довженко прибуває до Харкова – «підійшов прямо до труни, ні на кого не дивлячись, взяв голову обома руками, нагнувся, поцілував заклеєну рану, повернувся й вийшов».

Керівник радянського Кінокомітету Борис Шумяцький під великим секретом дружині майстра актрисі Юлії Солнцевої, що ніби «санкціонувано ордер на арешт Довженка». І зроблено це на вимогу керівник українського радянського уряду Миколи Скрипника та Володимира Затонського, які, подивившись «Івана», вирішили, що фільм ворожий народу.

Солнцева в спогадах написала, що Сталін особисто телефонував наркому НКВД Всеволоду Балицькому і той знищив вже виписаний ордер.

З Довженкової «Автобіографії» – «Я найглибшим чином переконаний, що товариш Сталін врятував мені життя. Якби я не звернувся до нього вчасно, я, безумовно, загинув би як художник і громадянин. Мене би вже не було. Це я зрозумів навіть не зразу, але цього я вже ніколи не забуду, й кожний спогад мій про цю велику благородну людину наповнює мене почуттям глибокої синівської вдячності і поваги до нього».

Довженко прожив у Москві три роки і повертається на київську студію, яка через роки носитиме його ім'я, щоб зняти «за порадою великого вчителя» один зі своїх найкращих фільмів «Щорс».

На час зйомок припадає пік кампанії по боротьбі зі «скаженими троцькістськими собаками».

Органи «зачистили» й знімальну групу стрічки. Довженко був одним із тих, хто не добирав слів, цькуючи заарештованих «троцькістів», донедавна своїх добрих приятелів і колег – директора студії Нечеса, режисера Гавронського, молодих лаборантів.

Палко викривав підступи ворогів – «Троцькізм – це вбивство наших вождів, це, в остаточному підсумку, смерть для наших дітей... [Гітлерові] потрібна Україна, вистелена радянськими трупами, для того, щоб звільнити [її] німцям. Це потрібно й Троцькому».

У той самий час анонімні стукачі намагали викинути «геть Довженка й довженят з нашого радянського мистецтва!». Було підшито до персональної справи і донесення про те, що нібито в кабінеті режисера погруддю товариша Сталіна «відірвана голова».

Після «Щорса» він хотів і далі знімати українське за духом кіно («Тарас Бульба», «Богдан Хмельницький», «Борислав сміється» тощо) і не «заїждженими гастролерами з Москви», а українськими сценаристами, режисерами та акторами.

Одного разу, будучи сильно п'яним, Довженко вигукнув у розпачі – «почему в Грузии кино делают грузины, в России – русские, а на Украине и грузины, и русские, и евреи, но только не украинцы».

Далі агент повідомляє – «заплакав, он заявил, что не понимает, где же советская власть, а где враги... что это за нация – украинцы – изменник на изменнике... что это за партия, в которой столько изменников... что это за власть, в которой все враги... мы оставшиеся украинские культурные работники – христосики на Голгофе».

У спецповідомленні від 1936 року йдеться про довгі дружні розмови Довженка з письменниками Миколою Бажаном і Юрієм Яновським. Останні дуже боляче реагували на арешти інтелігенції, казали, що йде «скажена русифікація».

Але, як повідомляє сексот, «вплив Довженка був винятково позитивний». Він переконував друзів, що «немає диму без вогню», арешти мають під собою підстави, ляв націоналістів тощо. На протипагу «заговорював про яскраві позитивні факти радянської дійсності, із захопленням говорячи про індустріалізацію та переродження країни... Про Сталіна завжди говорив особливо гаряче».

1938-го Довженко двічі був на волосині від смерті. Одного разу машина, якою він користувався, втратила керування. Виявилось, що вісь була підпиляна і розлетілася на друзки при повороті керма. Режисер впавав у депресію...

Трохи згодом, під час зйомок «Тараса Бульби», сапер на прізвище Плюйко, який готував набой для деяких сцен, залишив у пістолеті, з якого мали стріляти в артиста Довженка, бойовий патрон, який, на щастя, заклинило...

Цікаво, що в розсекречених через майже шістьдесят років документах «органів» про останній інцидент згадки немає. Чим би це пояснити?...

До речі, популярна в публіцистиці розповідь про дружин офіцерів-«визволителів», які в 1939-му понад-ягали на прогульки по Львову нічні сорочки, вважаючи їх за вишукані сукні з мереживами, належить Юлії Солнцевої, дружині Довженка – «ми пройшли опустивши голови, підійти й сказати їм – ми не змогли. Публіка гототала...».

Вахтанг КІПІАНІ,
журналіст, історик, головний редактор сайту «Історична правда»

Відомі і невідомі псевдоніми письменників

Псевдонім – це вигадане ім'я, яке використовується в публічній діяльності. Часто це пояснюється тим, що люди бачать своє нове ім'я більш відповідним своєму соціальному статусу, своїй творчості та своїм думкам. Іноді псевдонім беруть для того, щоб замінити довге ім'я або не підкреслювати свого походження. Загальновідомі псевдоніми українських письменників Серед псевдонімів в українській літературі є усім відомі, але справжнє повне ім'я письменника пригадає не кожний і не одразу. Щоб полегшити вам це, пропонуємо перелік видатних українських письменницьких псевдонімів разом зі справжніми іменами авторів.

- Панас Мирний – Рудченко Панас Якович.
Олександр Олесь – Кандиба Олександр Іванович.
Іван Карпенко-Карий – Тобілевич Іван Карпович.
Григорій Квітка-Основ'яненко – Квітка Григорій Федорович.
Марко Вовчок – Віллінська Марія Олександрівна.
Іван Нечуй-Левицький – Левицький Іван Семенович.
Микола Хвильовий – Фітільов Микола Григорович.
Остап Вишня – Губенко Павло Михайлович.
Іван Багряний – Лозов'ягін Іван Павлович.
Леся Українка – Косач (за чоловіком - Квітка) Лариса Петрівна.
Олег Ольжич – Кандиба Олег Олександрович.
Юрій Клен – Бурггардт Освальд.
Григорій Косинка – Стрілець Григорій Михайлович.

Є також псевдоніми, практично не відомі або відомі неширокому колу людей. Ось справжні імена письменників і їхні псевдоніми.

- Костомаров Микола Іванович – Ієремія Галка.
Метлинський Амвросій Лук'янович – Амвросій Могила.
Шашкевич Маркіян Семенович – Руслан, Шашкевич Руслан.
Головацький Яків Федорович – Ярослав.
Вагилевич Іван Миколайович – Далібор.
Квітка Григорій Федорович – Фалалей Повитухін.
Глібов Леонід Іванович – Дідусь Кенир (Кенер).
Руданський Степан Васильович – Вінок Руданський.
Грабовський Павло Арсенович – Граб, Журба.
Драгоманов Михайло Петрович – Українець.
Шевченко Тарас Григорович – Кобзар Дармоград.
Рудченко Іван Якович – Іван Білик.
Тобілевич Микола Карпович – Микола Карпович Саваганський.
Тобілевич Панас Карпович – Панас Карпович Саксаганський.
Франко Іван Якович – Малий Мирон, Джеджалик, Один із русичів м. Львова.
Грінченко Борис Дмитрович – Василь Чайченко.
Панасенко Степан Васильович – Степан Васильович Васильченко.
Косач Лариса Петрівна – (Леся Українка) дочка Прометея.
Самійленко Володимир Іванович – Сивенький Полтавець.
Губенко Павло Михайлович – (Остап Вишня) П. Грунський, П. Чечвянський.
Очерет Василь Костянтинович – Василь Барка.
Стефанік Василь Семенович – Василь Семенів.

Культурно-історичний, просвітницький портал «Спадщина Предків»

Цікаве про українських письменників

Валерій ШЕВЧУК

Із книги «Із вершин та низин»

Стародавній співець України

Найкращим твором українсько-польського поета Себастьяна Кленовича (1545 (?) – 1602) справедливо вважається велика поема «Роксоланія», написана латиною, видана у Кракові 1584 року. Поему присвячено сенатові Львова, в ній описано Україну та її звичаї. Кленович називає український народ «своїм» і пише про нього з любов'ю. Оспівує поет і тодішні українські міста Львів, Замостя, Київ, Луцьк, Бузьк, Сокаль, Белз, Перемишль, Холм, Красностав, річки Сян, Стир, Буг, Дніпро. Кленович творив латинською та польською мовами. Був він вільнодумцем і активно виступав проти єзуїтів. За свій твір «Перша акція проти єзуїтів» поет був доведений єзуїтами до голодної смерті.

Рідне місто Івана Вишенського

Рідне місто І. Вишенського Судова Вишня ще в I половині XVII ст. було одним із основних центрів так званого сеймикового життя. Сеймики – це окружні збори шляхти, на яких вирішувалися державні й приватні питання. Галичина мала три сеймикових центри: крім Судової Вишні, Галич і Белз. До округу Судової Вишні належали землі Львівська, Перемишльська і Саницька. Таким чином, у рідному місті Вишенський мав змогу добре придивитися до побуту, поведінки, одягу шляхти, зібраної з цілої округи, порівняти їх з убогим людом, що згодилося йому в подальшій творчості.

Подвиг Данила Братковського

Героїчне життя прожив український поет кінця XVII – початку XVIII ст. Д. Братковський. Талановитий і освічений, він хоч і був шляхтичем, не міг не бачити великого соціального зла, що панувало навколо. Бував за кордоном і мав досить широкий світогляд. Спершу поет вів легальний боротьбу проти польської шляхти і її заступників на Україні. Саме тоді видав поетичну книгу «Світ, по частинах розглянутий» величезним на той час тиражем – 4 тисячі примірників. Ця книга – гостра сатира на тогочасне громадянство і порядки в Речі Посполитій.

У 1700 – 1701 роках поет вступив до війська С. Палія, який разом з Іскрою та Самусем хотів відбити від Польщі Правобережну Україну і приєднати до Лівобережної. Братковський готував на Волині повстання селян, але був затриманий польським загоном, коли віз козацькі листи й прокламації. У тюрмі рідного міста Луцька поет зазнав лютих тортур, які мужньо витримав. 15 листопада 1702 року посеред луцького ринку тіло Д. Братковського було розрубано на сім частин.

Про подвиг поета написав п'єсу «Остання ніч» М. Старицький 1899 року. Уперше п'єсу показали в Києві на сцені театру М. Садовського на вечорі 14 лютого 1908 року,

присвяченим пам'яті Старицького. Музику до п'єси написав М. Лисенко, головні ролі грали І. Мар'яненко та М. Заньковецька. Через рік, уперше після двохсотлітньої перерви, в журналі «Літературно-науковий вісник» було опубліковано низку віршів поета. Так почалося друге його життя.

«Славний не менше семи грецьких мудреців»

Постать автора відомої пісні «Іхав козак за Дунай» Семена Климовського довгий час вважалася легендарною. Правда, ще 1806 року в «Пантеоні російських авторів» зазначалося: «Кажуть, що Климовський був славний не менше семи грецьких мудреців, і шанували його співбрати-козаки, що він, як натхнений Тітус, говорив у бесідах піднесеними віршами, давав приятелям добрі поради, повторював часто приказку: «Нам добро, а нікому зло – ось законне життя». Цікаві приходили здалеку послухати його. Українська пісня «Не хочу я нікого, тільки тебе одного» («Іхав козак за Дунай» – В. Ш.), яку співають наші люб'язні дами, є також, як запевняють, твір Климовського, учня природи».

Наприкінці XIX ст. в архівах було знайдено два поетично-публіцистичні твори С. Климовського – «Про правосуддя начальників» і «Про смирення найвищих». Автор написав їх 1724 року і вислав царю Петру I. Тон обох творів гострий, в них є різкі випадки проти неправедних царів – це свідчить, що Семен Климовський був людиною мужньою і вільнодумною.

Великий мандрівник

Усе свідоме життя провів у мандрах Василь Григорович-Барський. 20 липня 1723 року 22-річний юнак Василь вийшов із Києва, а на початку 1724 року вже навчався у Львівській єзуїтській академії, у квітні того ж року вирушив пішки до Італії через Угорщину, Австрію; досяг Неаполя, пішов у Рим, тоді через Флоренцію – у Венецію, звідки в березні 1725 року відплив на кораблі на острів Корфу, потім у Солунь і до Афонської гори. Повернувшись у Солунь, відплив до Єрусалима, обійшов Сирію, вчився у Трипольському училищі, згодом мандрував і 1734 року опинився в Дамаску. Дістався до острова Патмоса, оглянув монастир Кіпру, а від 1737 року, лишившись на Патмосі, пробув тут шість років, після чого 1743 року був відкликаний російським резидентом Вишняковим до Константинополя. Знову вирушив на Афонську гору, де пробув до 1745 року. Звідти ходив до Епіру, Криту, Лівадії. 1746 року прибув до Царграда, потім повернувся на батьківщину через Румелію, Болгарію, Валахію, Молдавію та Польщу. 2 вересня 1747 року прибув до Києва і, проживши тут 35 днів, помер 7 жовтня, маючи 46 років.

Цікаво, що, коли повернувся додому, рідна мати не могла його впізнати, навіть проговоривши з ним годину. Вдачі був веселі і

жартівливої, допитливої до всіляких наук і мистецтва. Свої мандри описав у великій книзі, додавши до неї ряд власних малюнків.

Молодший Григорович- Барський

Так назвав себе інший великий український мандрівець Лука Яценко, який 1764 року виїхав до Єрусалима і потім під іменем Леонтія був архимандритом і настоятелем посольської церкви в Константинополі. Добре володів французькою, італійською, грецькою й турецькою мовами, залишив опис своєї подорожі в 13 томах, який дійшов до нашого часу в рукописі.

Спрага до знань

1750 року, бажаючи продовжити освіту, Сковорода, прилучившись до почу генерал-майора Вишневецького, відбив до Угорщини. Звідти він їздив до Відня, Офена (Будапешта), Пресбурга (Братислави) та інших навколишніх міст, знайомився з ученими людьми і, володіючи латиною, німецькою й розуміючи грецьку мову, вільно міг вести бесіду. Є свідки, що Сковорода вчився певний час в університеті в Галле; загалом же філософ пробув за кордоном п'ять років.

Сковорода і Харківський університет

1803 року за ініціативою В. Каразіна слобідські поміщики відписали кошти на Харківський університет, склавши величезну на той час суму в 618 тис. карбованців сріблом. Цікаво, що жертводавцями були здебільшого учні чи близькі знайомі й друзі Григорія Сковороди.

Енциклопедист

У XVIII ст. жив на Україні чоловік, що й досі дивує різноманітністю й багатством своїх знань і занять. Він залишив після себе величезну рукописну спадщину в 92 томи – писав богословські, філософські, історичні, географічні твори, статті з медицини, статистики й астрономії, математики, складав підручники, календарі тощо. Був він і поетом, йому належить кілька рукописних збірників, написаних латиною та російською мовою з українізмами (мова типу сквородинської). Теми його віршів морально повчальні і філософські. Звали його Іриней Фальківський.

Поет і професор

Петро Гулак-Артемівський став викладачем Харківського університету 1821 року, коли йому був 31 рік. Викладав історію, географію і статистику. Через чотири роки став професором. Поет мав яскравий ораторський хист, на його лекціях завжди було багато слухачів навіть із інших факультетів. Був поет деканом словесного факультету, а з 1841 по 1849 роки – ректором Харківського університету.

Король «балагулів»

Колоритна постать – автор знаменитої пісні «Там, де Ятрань круто в'ється», український поет I половини XIX ст. Антін Шашкевич. Поет належав до наполовину сполонізованого шляхетського роду й перебував у середови-

щі польського поміщництва. Його батько брав участь у повстанні Т. Костюшка, а сам поет став повстанцем у 1831 році, у повстанні Польщі проти Росії. Антін був ад'ютантом командира загону К. Ружицького, відзначився в боях, за що його нагороджено «Золотим хрестом». В останньому бою Шашкевич дістав тяжку рану, але вижив. Емігрував, був амністований, та мусив відсидіти у в'язниці.

Вийшовши на волю, Шашкевич став душею так званих «балагулів», тобто шляхетської молоді, яка буянила на шляхах та ярмарках. Правдивий «балагул» мусив мати просту бричку, обшиту лубом і вистелену соломою, і чотверо сильних коней, але на вигляд чим гірших, тим оригінальніших. Візником був сам «балагул» із люлькою в зубах, одягнений у гуньку або свитку із грубого сукна, підперезаний черкеським поясом і в широких шкіряних штанах. Зимою вдягали баранячу шапку, влітку – шкіряного кашкета, а на тіло, крім шкіряних штанів, – саму сорочку. «Балагули», протестуючи проти виключної «французизни» в панських домах і вживаючи тільки українську мову, тягалися по ярмарках, влаштовували оргії, іритували добропрстойно вихованих дам та кавалерів.

Згодом А. Шашкевич відійшов від «балагульства», оженився і почав таке саме благопрстойне життя, проти якого недавно бунтував. Так тяглося до 1863 року. Коли у Варшаві знову вибухнуло повстання проти Росії, Шашкевич віддав своїх трьох синів генералові Е. Ружицькому, синові того К. Ружицького, під керівництвом якого сам брав участь у повстанні 1831 року, а після його поразки подався за синами в еміграцію, в Галичину, де й помер.

Вірші свої А. Шашкевич писав, наслідуючи українські народні пісні.

На хуторі Основа

Улюбленим пристанищем Григорія Квітки-Основ'яненка був хутір Основа – рідне гніздо його роду. Жив він тут скромно й розважно, хоча господарством займатися не любив. Писав здебільшого після обіду, а ввечері читав те дружині. Не маючи власних дітей, Г. Квітка спілкувався із селянськими, часто запрошував їх до себе і розповідав казки, втручався не раз у дитячі забавки на вулиці, через що дівчора горнулася до нього, наче до батька.

Добрий янгол

Добрим янголом для Г. Квітки-Основ'яненка була його дружина. Служачи попечителем Харківського інституту шляхетних дівчат, письменник зустрівся тут із класною дамою Ганною Григорівною Вульф, яка приїхала до Харкова з Петербурга. З нею Григорій Квітка й одружився. Ганна Григорівна помітила в чоловіка великий талант до літератури і спонукала його до написання повістей та п'єс. Дружина читала й поправляла його писання, давала чоловікові теми. Письменник присвятив Ганні Григорівні дві найкращі свої повісті – «Маруся» й «Сердешна Оксана».

Щасливе подружжє життя обумовило те, що Г. Квітка був дуже неохочий до поїздок. Тільки в молодості він побував у Києві й Москві, а опісля далі Харкова не ви-

їжджав нікуди.

Тиха старість

Квітка-Основ'яненко на схилі літ жив усамітно, ділячи старість із незмінним приятелем – дружиною. Миські гості заїздили до нього зрідка, бо в суспільстві до письменника ставилися з недовірою, навіть неприязно – всяк упізнавав себе в його гумористичних нарисах.

У Петербурзі твори Григорія Квітки громив тодішній критик, ненависник української літератури барон Брамбеус (Сенковський). А відомий професор Петербурзького університету, який перейшов туди з Харківського університету, І. Срезневський перший із кафедри підтримав Основ'яненка, вказав на його великий талант і особливе значення для творення нової української літератури.

Поет нещасливого кохання

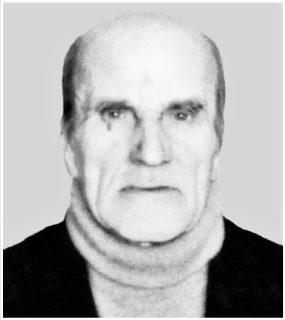
Любов Білозерська, рідна сестра письменниці Ганни Барвінок й видавця «Основи» В. Білозерського, закінчила дівочий інститут і, як і всі панночки того часу, повернулася додому. За нею почав упадати її родич Віктор Забіла. Він мав 25 років, служив у гусарах, був середнього зросту, стрункий, карокий, чорнявий, з кучерявим чубом. Забілі дуже сподобалася висока білява дівчина з величною постаттю, вустами «сердечком» і голубими очима. Віктор і Люба заручилися за згодою батьків.

У той час у Білозерських почав бувати поміщик Н., що, як казали, мав великі капітали. Йому впала в очі красуня Люба, і поміщик став до неї свататися, приподоблюючись, однак, не дівчині, а батькові. Батько почав силувати дочку виходити заміж за товсто-

сума. Безталанного Забілу охопила розпука, його перестали приймати в Білозерських, тож він тільки й робив, що їздив довкола їхнього маєтку. Тоді й почав писати вірші, два з яких – «Не щечечи, соловейку!» і «Гуде вітер вельми в полі» – поклав на музику М. Глинки, і вони стали улюбленими українськими народними піснями.

Хоч мати й донька заспокоювали поета, що вони не підкоряться батьковому наказу, але переміг-таки батько. Коли ж Люба з матір'ю їхали закупувати придане, їх перестрів у дорозі Забіла. Поету не дозволили пересісти в екіпаж до коханої, і він кинувся під коні. Коней, однак, вчасно зупинили і Забілу врятували.

Незабаром Любов Білозерська таки вийшла заміж за нелюб. Після того Віктор Забіла з горя почав пити й гуляти. Бенкетів його починалися так. Входили до зали кілька гарно вбраних циганчат, поет сідав серед зали і грав на бандурі, а циганчата танцювали довкола нього, співали й виробляли різні штуки. Урешті Віктор Забіла прогайнував маєток і останні роки жив у родичів. Був веселий і жартував зі своєї біди. Коли ж помер, усі, хто знав поета, щиро жалували за ним, бо як людина він був добрий і товариський. Своє кохання не міг забути до смерті, тоді як його колишня суджена примирилася з долею і прожила довге й спокійне життя.

Микола Павлович Ключко народився 1934 року в селі (нині селище міського типу) Парафіївці Ічнянського району. Закінчив 8 класів місцевої школи, навчався в Київському гірничому технікумі, звідки на початку 1953 року був засуджений за політичні переконання на 25 років до концтаборів ГУЛАГу.

Після XX з'їзду КПРС потрапив під амністію (1956 р.) і повернувся до рідного села. Поїхав до м. Донецька, де два роки працював робітником.

Любов до рідної мови й літератури привела М. Ключка на філфак Київського університету, який він успішно закінчив 1965 року.

Працював журналістом у носівській райгазеті, у Києві в редакціях газет «Друг читача», «Молодь України» та інших. Друкував свої твори тут, а також у газеті «Літературна Україна», журналах «Дніпро», «Вітчизна». Учителював, передаючи дітям любов до рідного слова.

Перші збірки «Афоризми» і «Роза вітрів» побачили світ 2004 року, наступного 2005-го була видана збірка оповідань «Вишнева вежа» та книга поезій «Настрої». Миколу Павловича 2005 року прийняла до Національної спілки письменників. Відтоді він майже щороку радував читачів новими збірками.

Лауреат премій ім. С. Васильченка (2006 р.), ім. В. Чумака (2008 р.), обласної літературної премії ім. М. Коцюбинського в номінації «проза» (2009).

Микола Ключко

Базар

Село Парафіївка славилось гористим рельєфом, великими ставками і цукровим заводом та ще двома базарами на тиждень: у четвер сходився місцевий люд, а в неділю прибували також із далеких країв. У понеділок надобідньої пори по базарній площі сновигали хлопчакі — характерні особи, які вийшли з дитинства (воно в ті часи покидало нас рано) і не доросли до підлітків. Тоді базар, особливо «людська» частина, мав вигляд, як після «льодового побоїща». На скрижанілій поверхні червоніли круги засмоктаної крові, з порошинок синьки розширилися великі блакитні кола. Ми підбирали різні папірці, щоб на них писати. Це було краще, ніж березова кора.

Не раз доводилось чути: такого базару, як у нас, ніде немає. Він був не обгороджений, був такий тісний, що ходили впритиск. Із лотками на рівні грудей швидко моталися польські євреї. Вони носили дрібний крам для жінок і невпинно повторювали «шпількі, голкі», наче застерігаючи, щоб не наткнувся повільний зівача.

Зовсім інакше поводитися дебели китайці. Кожний розкладав низенький стільчик, сідав на нього, потім розстилав перед собою килимок і викладав на нього товар — цяцки для дітей. Особливо нам подобались різнобарвні в'яля.

Місцеві умільці, молоді й гарні жінки, із цукрової маси виготовляли півників, коників та інших тваринок і пташок, розмальовували їх у всілякі кольори і виносили продавати.

У неділю до нас приїжджали переповнені вантажівки з Гомеля і Чернігова, з Ніжина і Прилук, навіть із Москви. Казали, що в нас на базарі можна купити все — від пістолета і до найважчої персональної зброї. Тоді вся торгова площа вирувала різними голосами свійських тварин, бринінням людської мови, рухом тіл.

Мій настрій стискався від могутнього ринку здоровенних кабанів і мовби розцвітав від різкого іржання жеребців. Та мене не тягло туди, де продавали коней і корів, свиней і кіз та інших представників свійської фауни.

Із усіх підходів до людського моря було два, де пообіч сиділи ще молоді чоловіки — інваліди Великої Вітчизняної, повз яких не можна байдуже пройти. Перше, що кидалось у вічі, — це їхнє каліцтво. Особливо вражали ті, що не мали обох ніг. Їхні тіла прикріплялися до низеньких візочків, вони пересувалися, відштовхуючись паличками від землі.

Перед кожним інвалідом лежав якийсь головний убір, куди кидали

хто кілька монет, хто пиріжок або домашній пряник, хто кусень ковбаси або сала. За гроші чоловіки купляли у старих самогонниць сивуху і тут же пили й закушували, аж поки не набіралося вщерть. Потім відпочивали в різних позах.

Але основне і не зовсім безпечне дійство наставало, як розходилися люди. Тоді інваліди невідомо з яких причин влаштували масові своєрідні турніри. Воювали люто, до великої крові. У хід ішли костури, дерев'яні колодки, що заміняли протези. А ми, хлопчакі, криком давали поради, чим і по чому бити. Наші репліки іноді звучали дошкульно а то й образливо. У такий момент і над кимось із нас розкручувалася милиця або інший замашний предмет. Тому кожний «радник» мусив пильнувати, так би мовити, і землю, і небо. З нашого боку це була забава, а з їхнього, мабуть, ідеологічна війна, яка скрізь була на слуху.

Коли хтось із нашої братії стомлювався, ішов під церковну огорожу відпочити, та й повчитися майстерності у своїх товаришів.

Якось і я притомився давати напуття і побрів до огорожі поновити сили. Приземлився під кущем бузини чи акації, аби зручно спостерігати баталії. Раптом почув схлип — я повернув голову і побачив молодого, років під тридцять, чоловіка, з повним обличчям, як у всіх його побратимів, але закряканим. На відміну від інших гастролерів, лице мого сусіда було інтелігентним і просвітленим. Мене шокувало інше: досі я не бачив дорослого чоловіка, який би плакав. Видно, його побили нізащо. Я відчув до нього співчуття. Раніше бувало мені жаль тільки молодих жінок і дівчат.

Я встав і побрів у церковний двір, через північні ворота вийшов до школи і повз довгі братські могили попрямував до путівця, який підіймався від дороги до кладовища. Додому йти не хотілося. Я вийшов на дорогу і поплентався на некошені луги. Там од верб лежали довгі тіні, а в повітрі весело літали пташки. Від душі трохи одлягло, гнітюче враження перейшло роздуми. Це було думання самими почуттями, коли не знаходиш слів...

Після того випадку я перестав ходити на такі розваги. Навіть спомин про мою участь у тому дійстві викликав глибокий сором. Я боявся ходити на базар. Та скоро й ті нещасні перестали в нас бувати. Казали, що таких виловили і відправили до спеціальних таборів.

Оксана ТУНІК-ФРИЗ

Сокровенне

і йде до нього. І все залежить від того, чого прагне наша сутність. А ще точніше, все залежить від того, хто ми є і як ми взаємодіємо зі світом. Маленька дитина щиро радіє променям сонця, батькам, які поряд, солодощам і іграшкам. Це щирі почуття людини, яка розпочинає свій життєвий шлях. Саме цих обставин і умов їй достатньо для щастя. Чим старшою стає людина, її потреби збільшуються, її свідомість і вплив на обставини змінюються. У свідомому віці ми маємо більший вплив на обставини та вимагаємо більшого для себе. Ми прагнемо краси, достатку, комфорту та інших цивілізаційних речей, які є складовими нашого розуміння щастя. Ми здобуємо бажаного і відкриваємо для себе нові горизонти пізнання... І коли людина досягає особливого періоду життя, коли вона готова відкрити серце своїй другій половині, все довкола змінюється... декорації, відчуття, емоції... Кольори насичуються, у кожному подиху шалена експресія і незабутні відчуття. Це високий духовний стан, який не має

порівняння і якого не можна досягнути штучно. І саме цей стан я називаю щастям і сенсом життя. Це найвищий стан духовності й задоволення. Саме в цей період все прекрасне, що ми знаємо у житті, ми порівнюємо з коханою людиною, все найкраще хочемо розділити з нею. І головне, чого ми прагнемо у цей час, щоб ці почуття не зникли, щоб щастя продовжувалося вічність. Щоб довкола завжди квітли сади, духмяні пахощі яких паморочили нашу свідомість, щоб у співах птахів звучала найкраща музика кохання, і щоб хмари завжди лишалися такими легкими й ліричними.

Так, це картина мого ідеального світу і природа сьогодні зі мною в унісоні. Але навіть тоді, коли все довкола зміниться і яскраве сонце поступиться грозовому дощу, я розумітиму, що це лише декорація, яка урізноманітнює моє щасливе життя, оскільки мій ідеальний світ — у моїй свідомості й моєму серці.

Чернігів

Ірина КУЛАКОВСЬКА

У занедбаних двориках спогадів
Млосно, затишно і трохи тісно.
Пахне смаженим хеком,
Матіолою і свіжою, ще вогкою,
побілкою.

І жонглює серпень
недостиглими яблуками,
Раз по раз впускаючи одне
На вичовганий до дірок асфальт.
І лінкуватий вітрисько
Дрімляє у накрохмалених
вітрилах простирадел.
Чийсь дідусі завзято «ріжуться»
в «козла»,

І замацані, напівстерті
прямокутники доміно
З тріском гупають
об розсохлий стіл,
Розколюючи тишу на дрібні
горошини.

Листатий опасистий подорожник
Звично в'яне на збитих колінах,
Всотуючи зеленим тілом
Дитинні прикраси і перший
справжній біль.

Вікопомний пломбір витікає
з розмоклого стаканчика
По злиплих пальцях
в розжарену куряву,
Створюючи молочні ріки
з кисільними берегами,
Що так ваблять розжирілих
мух і кусючих ос...

Там, у занедбаних двориках
спогадів,
Куди всі дороги заросли чагарями
І чортогоном...

Та скільки було її, тієї зими?
Так, дрібка закряканілих
Кульбабкових парашутиків,
Що лоскотали шію,
дряпали обличчя

І застигали недолугими
недосоленими сльозинами
На обвітрених неголених щоках.
Так, невеличкий оберемок
Сплотнілої висохлої папороті,
Що вчепилася у дзвінку
потріскану шибу

І дивом примудрилася
вкоринитися

І навіть раз чи, може,
двічі розквітнути
Лискучим конфетті ушухлих
карнавалів.

Так, кілька клаптів ожеледиці,
Так-сяк сіллю і піском
пересипаної...

... А потім закружляло, загуло,
розбрунькувалося,
Вигулькнуло щебетом,
вихлюпнуло пролісками...

Та скільки було її, тієї зими?
Тільки серце й досі від холоду
заходиться.

На берегах найглибшої печалі
Прядуть тополі геть злежалий пух.
Ховають ребра в павутинні шалі
Розсохлі верби. Неквапливий рух

Гілок плакучих по ковзкій гладіні.
В щербатих мисках зірваних

латат
Парує вічність... Стародень і нині,
Модерне «ге» і архаїчне «ять» —

Все перетерто крізь дротяне
ситце,

Все збито у дзвінку іскряну мить.
А в травах в'ються найніжніші

ситці,
Сльозиться світлом заспана
блакить.

І ніби всі жалі вже відпалали,
Але ведуть дороги знов сюди...
На берегах найглибшої печалі
Вростають мушлі в ще живі сліди.

Чернігів

Петро КУЦЕНКО

Всеочисні Води

Передгрозовий тихий просвіт
Згори погляне у ріку,
Освітить дах із високості
Й загуслі тіні в вишняку,

в чутливому промінні птиця
Заб'ється — мов душа моя,
А збоку десь німа дзвіниця
В тім просторі — аж засія.

І ось він скинеться горою,
І, розколовши далину,
З'єднає мною і собою
Вись трепетну і твердь земну.

Згорить хистка межа чекання,
І миттю виповнить єство
Якесь незриме струмування,
Якесь свавільне торжество.

Ще зблиск, іще! — урветься подих,
Аж сплотніє світ увесь,
І ринуть всеочисні води
З трьох прорубів гулких небес.

1987

Листя

У холоднім тумані — гострі плечі і мокре волосся:
Засвітилися, розпалися на скалки розбитого скла.
В гул вечірнього міста, в хаотичне багатоголосся
Ти нечутно ввійшла, так — неначе навік відійшла.

І, зімкнувши повіки, я дивився, як докріливо й тихо
Угасаючим світлі — тріпоче і падає лист
За правічну межу, де не владні ні щастя, ні лиха,
Де втрачає усе свої форми, і значення, й зміст.

А за ним, відлетілим, тужили в смерканні сирени,
І — тривожні, охрипли — крізь арки й пасажі неслися.
Пульсували у прожилках листя гулки мої вени,
Мов колись і ніколи... цілу вічність... ніколи й колись.

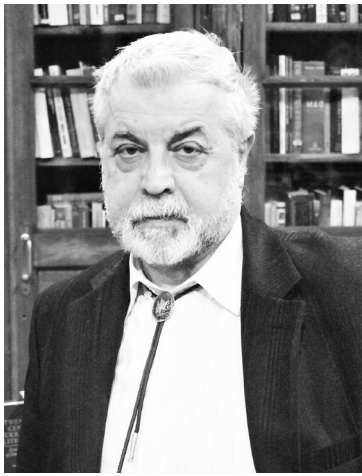
І з лавиною часу, в німім пориванні й благанні,
Обдираючи шкіру, я летів крізь безформні світи,
Аж допоки на мить, за хистким поворотом, в тумані,
Безпорадна, з підніжки трамвая оглянулася ти —

І спалила той вихор. Осипався на рейки сліпучі
Галас пізнього птаства — і в душу відряду пролив.
Свого звичного виду набирали дерева і кручі,
І поснули в найглибших провулках вогні ліктарів.

В тихих продувах вітру цілував я змокріле волосся.
Гуркотів спорожнілий трамвай — ночі й зливи настріч.
А позаду — в пульсуючих прожилках листя неслося,
Мов колись і ніколи... за нами й над нами... всю ніч.

1991, Чернігів

Лесь Танюк і Клуб творчої молоді

ТАНЮК Лесь (Леонід) Степанович — режисер, організатор знаменитого Клубу творчої молоді, мистецтвознавець, перекладач, громадський і політичний діяч

Народився 8 липня 1938 року в селі Жукин, нині Вишгородського району Київської області, помер 18 березня 2016 року в Києві.

Лесь Танюк народився в родині вчителів. Дитинство провів із батьками в концтаборі в Німеччині. Після повернення родині не дозволили жити в Києві, Танюки переїхали на батьківщину батька, в м. Луцьк Волинської обл. Тут Лесь закінчив школу, працював на заводі, потім актором обласного театру. Закінчив Київський інститут театраль-ного мистецтва ім. І. Карпенка-Ка-

рого за фахом «режисер театру і кіно» (курс Мар'яна Крушельницького).

Танюк став одним із засновників Клубу творчої молоді у Києві, основного об'єднання українських шістдесятників, обраний президентом Клубу. КТМ був заснований на початку 1960 року за ініціативи ЦК комсомолу України. Клуб функціонував у приміщенні кінозалу Жовтневого палацу (Київ).

У КТМ діяли секції: літературна, театральна, кіно, образотворчого мистецтва, архітектурна, музична, джаз-група й ін. КТМ налічувало близько 900 осіб, разом із регіональними відділеннями — до 2 тисяч.

Членами клубу були такі діячі української духовності, як Іван Світличний, Алла Горська, Іван Драч, Віктор Зарецький, Володимир Загоруйко, В'ячеслав Чорновіл, Людмила Семикіна, Ірина Жиленко, Борис Нечерда, Сергій Параджанов, Леонід Череватенко, Леонід Грабовський, Сергій Білокінь, Неллі Корнієнко, Євген Сверстюк, Юрій Бадзьо, Василь Стус, Василь Симоненко та ін. Також у роботі КТМ активно брали участь учні, інженери, вчителі, студенти.

Великий резонанс викликали вечори пам'яті Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. У КТМ регулярно влаштовували читання рефератів про творчість репресованих авторів — М. Хвильового, Гр. Косинки, М. Куліша, художни-

ків А. Петрицького, В. Меллера, М. Бойчука, діячів епохи «Розстріляного Відродження».

В рамках клубу проводилися нерегламентовані мистецькі виставки, етнографічні свята, творчі вечори, зокрема Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, лекції Михайла Брайчевського, Олени Апанович. Влаштовувалися краєзнавчі експедиції, наприклад, поїздки Україною за ініціативи видатного історика архітектури й мистецтвознавця Григорія Логвина, мистецтвознавця Михайла Литвина та за підтримки Максима Рильського з метою опису вцілілих церков. За ініціативи клубу було створено студентський міжвузівський фольклорний мандрівний хор «Жайворонок».

Великий резонанс мав літературний вечір пам'яті Лесі Курбаса, що проводився 12 травня 1962 року. Ідея вечора належала відомому українському режисерові Миколі Шейку (він згодом через конфлікт з Корнійчуком мав виїхати з України, в Москву), який залучив до оргкомітету цього вечора Ірину Стешенко, котра в свою чергу допомогла залучити до участі низку акторів-курбасівців. Вечору передувала виставка творів студентів художнього інституту, котра за завданням КДБ була розгромлена Ленінським райкомом комсомолу.

На вечорі пам'яті Миколи Куліша поет Микола Бажан вперше порушив питання про репресії 30-х років.

Дуже скоро з'ясувалося, що діяльність КТМ виходить за офіційні межі, що виставки, обговорення, туристичні поїздки з метою вивчення і фіксації архітектурних та історичних пам'яток України, поетичні вечори, театральні вистави (Бертольд Брехт і Микола Куліш у постановці Танюка), кінофільми (наприклад, «Тіні забутих предків» С. Параджанова — Ю. Ілленка і «Крилиця для спраглих» І. Драча), опубліковані статті і книги мають відверто протестний антитоталітарний характер. Діяльність КТМ підтримали М. Рильський, П. Тичина, М. Бажан, М. Стельмах, Г. Кочур, провідні українські художники й композитори. Таке єднання поколінь посилювало напругу навколо КТМ.

У 1962 р. КТМ подав владі список церков та інших історичних пам'яток, яким загрожує знищення, — з вимогою вжити відповідних заходів. Того ж року група членів Клубу під керівництвом Танюка їздила на Соловки і збрала там матеріали про репресії української інтелігенції.

Восени 1962 р. у КТМ була створена комісія, до якої увійшли Л. Танюк, А. Горська та В. Симоненко, — для перевірки даних про масові поховання жертв сталінських репресій у районі Броварів (тепер — Биківня під Києвом). Був складений меморандум, спрямований владі, — з вимогою розслідувати події 1930-их років, пов'язані з розстрілами в Биківні, з похованнями жертв репресій на схилах біля Жовтневого палацу культури, на Лук'янівському цвинтарі.

Почався тиск на Клуб. Танюка зняли з керівництва КТМ, але він продовжував фактично керувати Клубом до його остаточного закриття наприкінці 1964-ого.

У ті роки Танюк багато їздив по Україні. Ставив спектаклі в Одесі, Львові, Києві, Харкові (пізніше заборонені і зняті з репертуару). У багатьох містах з ініціативи Танюка виникли клуби, схожі на київський.

1965 р. через переслідування з боку влади Танюк змушений був виїхати до Москви, де працював до 1986 р. : у ЦДТ, МХАТ, театрі ім. Станіславського, театрі ім. Маяковського. У його творчому доробку — кілька телекінофільмів, книги про Крушельницького, Курбаса, збірка віршів «Сповідь», переклади із Шекспіра, Аполлінера,

Гейне, Тагора, Піранделло, Брехта, Джойса Кері і Ж. Кесселя, п'єс драматургів народів СРСР, Польщі, Болгарії, НДР.

1986 року Лесь Танюк повернувся в Україну на посаду головного режисера Київського молодіжного театру, звідкіля його, після вдалих вистав і серії протестних театральних вечорів, з ініціативи Київського міськомкомпарті звільнили без права працювати в театрах.

У березні 1990 року Танюк був обраний депутатом Верховної Ради України, членом Президії Верховної Ради, головою Комітету з питань культури. Один з ініціаторів заборони Компарті в 1991 р. Голова Народної Ради (демократичної опозиції у Верховній Раді) після І. Юхновського (1992 — 1993).

Один з організаторів Всеукраїнського «Меморіалу» імені В. Стуса, у 1993 — 2014 роках — його голова.

Лесь Танюк — народний депутат України перших п'яти скликань, голова Комітету з питань культури і духовності (2002 — 2006), заступник голови Народного Руху України, голова Національної спілки театральних діячів України (від 1992 р.).

Автор понад 600 публікацій на теми мистецтва, театру, літератури, соціології й політики. Сценарист фільму «Голод-33», автор 12 телефільмів про репресованих діячів культури «Розстріляне Відродження».

Ще 50 років тому дисидент-правозахисник Танюк розпочав писати «Щоденники без купюр». Видав 38 томів своїх «Щоденників» із написаних близько 60-ти, які охоплюють період від 1956 р. і наступні десятиліття. Це історія радянського і пострадянського життя без гриму і ретуші.

Танюк і його дружина відомий мистецтвознавець Неллі Корнієнко завжди приймали в себе вдома дисидентів, даючи їм прихисток.

Лесь Танюк обіймав посаду професора Київського державного університету театру, кіно і телебачення імені Карпенка-Карого. Він мав звання заслуженого діяча мистецтв та народного артиста України. Як режисер створив понад 50 вистав, зокрема «Маклена Граса», «Патетична соната» Миколи Куліша, «Ніж у сонці» за Іваном Драчем, «Матінка Кураж» Бертольда Брехта, «Месьє де Пурсоньяк» за Мольєром та багато інших.

Про «Щоденники» Леся Танюка

«Щоденники без купюр» Лесь Танюк почав творити (не можу написати «вести») на самому початку хрущовської відлиги і відтоді наполегливо формує цей образ часу — з усіма його драматичними коливаннями й змінами режимів — із власних рефлексій, коментарів, документів, матеріалів Розстріляного Відродження, листів діячів культури, архівних знахідок, самвидаву і «тамвидаву» й газетно-журнальних витинок, включно з найризикованішими для компартійного істеблішменту публікаціями в українських емігрантських журналах «Сучасність», «Шлях перемоги» тощо.

Українська культура втратила дуже багато через те, що не всі поодинокі! — Боялися. Усе, що поза партійним контролем, що не охоплюється цензурою, потрапляло під гриф «самвидав», а отже, підлягало вилученню і покаранню. Рідкісні винятки — це «Щоденник» Сергія Єфремова. Чи гранично відвертий щоденник Володимира Винниченка.

Та й друга половина ХХ століття не вельми щедра на щоденники видатних діячів

української культури, науки, політики. Згадаймо, з якою жадібністю вчитувалися дослідники в щоденники Остапа

Вишні, Олександра Довженка, Василя Симоненка, в оригінальні щоденники з коментарями «Ното feriens» Ірини Жиленко...

Щоденники Леся Танюка мене вразили і схвилювали. Ось яскравий приклад — із 1965 року під рубрикою «Російські патенти й імпотенти»:

«І це вже — система. Існує лише патентована «русская культура» — і все інше — «від лукавого», яке до цієї місяцької культури просто це не піднялося. Тому кличуть з жлоба-хохла — етично (адже це — захист високої мети, оборона від натопу). Тому й не викликав глибокого осуду в світі розстріл українського (грузинського, абхазького, білоруського) ренесансу 1920-х, убивство національних становлень. Світ сприйняв це очима «руського інтеллігента» — як закономірний процес «полющення» «дужчою» культурою культури «слабшої». Іншими словами — нормативна аси-

міляція, рано чи пізно створиться «єдина советская нація», «єдиний советский народ» — все нормально... Може, методи іноді надто суворі... Страшно їм стало тільки після того, як, підкріпившись Курбасами й Ахметелі, унітарний Молох перемолов Мейєрхольда, Цветасву (наших!), Міхоелса й Зускіна, взявся за Прокоф'єва й Шостаковича, бабахнув із самопала Фадеева, почав підбиратися до Ахматової й Зоценка. Лише тоді вони почали усвідомлювати, що бити на сполох треба було раніше, що поживою для цього Молоха були не просто національні культури, а національні культури як частка Культури, і той дзвін калатає не лише за Курбасом і Кулішем».

Справді, ми можемо тут знайти багато невідомого і про наших класиків, і про старий український театр, і про Клуб творчої молоді, президентом якого було обрано Леся в його студентські роки, і про шістдесятництво, і про українські арешти-покуси 1965 — 1966 і 1972 років, і про катастрофу на Куренівці, і про вбивство Алли Горської,

і твори Валерія Марченка, і збережені Лесем Танюком листи Івана Світличного з неволи, і напівлегальне листування «свідомих курбасівців» Орисі Стешенко з Йосипом Грняком (Київ — США), і «підривні» трактати Андрія Сахарова; численні поезії, публікації Шереха-Шевельова, Сергія Єфремова, Дмитра Донцова, Юрія Лаврінєнка, «Вертеп» Аркадія Любченка — і навіть документальні дослідження про вбивства Симона Петлюри, Євгена Коновальця й Степана Бандери (зауважмо: вперше прізвисько Бандера з'являється в щоденнику 1959 року! Мар'ян Крушельницький розповідає своїм учням-студентам про це вбивство!). До речі, вже заради лише записів лекцій останнього учня Леся Курбаса геніального Мар'яна Крушельницького ці щоденники слід було почати видавати!

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
академік, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ
17.07.2015 «День»

Фундація імені Івана Багряного

Фундацію імені Івана Багряного створено на Сьомому з'їзді Української революційно-демократичної партії (УРДП), яку довгий час очолював Іван Багряний, наприкінці травня 1975 року в Торонто (Канада). Тоді виокремлено шість основних організаційних справ, на які треба було грошей, а саме:

усіма способами допомагати вільним процесам, що відбуваються в Україні, долучити молоде покоління діячів, вихідців зі східних і центральних земель України, до політичного та громадського життя;

видати історію УРДП та історію виходу на еміграцію, розповісти світові про голод 1933 року, організаційний Московію, про тюрми, заслання, розстріли, розкуркулення, русифікацію та інші «блага» комуністичної системи;

розповісти про діяльність створених з ініціативи УРДП організацій, таких як Демократичне об'єднання бундурних репресованих українців з-під Советів (ДОБРУС), Союз українців – жертв російсько-комуністичного терору (СУЖЕРО), Легіон ім. Симона Петлюри, Товариство прихильників УНР та Об'єднання демократичної української молоді (ОДУМ);

зібрати й видати публіцистику Івана Багряного, перевидати його твори, видати цінні національно-патріотичні праці осіб, причетних до УРДП; фінансово допомагати газеті «Українські вісті», яка тоді ще була в Німеччині, а з 1978 року її видавали в Детройті (США).

За час існування Фундації видано «Збірник на пошану Григорія Китастого – бандуриста й композитора», дві книжки Василя Гришка про голод в Україні 1933 року («Український голокост – 1933» українською й англійською мовами та «Замах на життя нації»), книжки дисидентів – генерала Петра Григоренка «Спогади» та «Пережито й передумано» Данила Шумука. Фундація надала фінансову допомогу Дмитрові Нитченку, який видав повість «Смерть» Бориса Антоненка-Давидовича, Дмитрові Кислиці (видання його спогадів «Світе ясний»), Маркові Цариннику (видання великої книжки бібліографічних матеріалів англійською мовою про 1933 рік), фінансувала створення фільму про розстріли в Биківні тощо.

Під час головування Анатолія Лисого розпочався значний поступ у діяльності Фундації, що видала чи фінансувала понад сто книжок в Україні. Коштом Фундації надіслано як подарунком тисячі книжок (про колективізацію, розкуркулення, арешти, заслання, розстріли, Голодомор та зрощення) у різні міста України – до бібліотек, наукових установ, університетів, музеїв та архівів. А ще з 1991 по середину 2008 року з каси Фундації надано фінансову підтримку для патріотичних газет, журналів, наукових установ і організацій та на видання книжок в Україні в сумі півтора мільйона доларів.

Головним джерелом прибутків Фундації були і є пожертви колишніх членів УРДП–УДРП, ДОБРУСУ, СУЖЕРО, ОДУМУ, членів та прихиль-

ників Фундації. Дехто залишив їй важні суми в заповітах. Отож варто згадати цих громадян та організацій. Це приватні особи зі США, Канади та Англії, а саме: Микола Громницький, Віктор Мартин, Кузьма Тимченко, Володимир Кравченко, Василь Ростун, Зоя Солод, Петро Кирилюк, Софія й Олександр Скопи, Галина й Олексій Воскобійники, Анатолій Лисий; Український громадський клуб в Англії, філія ОДУМУ і корпорація утримання дому ОДУМУ в Чикаго.

Фундація видрукувала в Україні (у видавництві «Смолоскип») п'ять великих книжок: «Публіцистику» та два томи «Листування» Івана Багряного, «Збірник матеріалів та документів УРДП–УДРП», «Розстріляне відродження» Юрія Лавріненка (Дивнича), збірник пісень «Вставай, народе!» Григорія Китастого, а також публіцистику Василя Гришка. Олександр Шугай представник Фундації в Києві, зібрав спадщину Івана Багряного і дані про його життя й підготував до видання книжки: «Іван Багряний, або Через терни Гетсиманського саду», «Під знаком скорпіона» та «Золотий бумеранг» (останнє видання містить усі вірші, поеми Івана Багряного, роман «Скелька», повість про Ді-Пі, пісні, сатиричні та інші поезії). Фінансовано також видання: «Сталінізм в Україні» Григорія Костюка, «Другий зимовий похід» Юрія Тютунника, «Велика Вітчизняна війна» Федора Пігідо, «Диявольська гра» Юрія Краснощока, «Історія України» Андрія Іванка, «Страта голодом» Семена Старова, «Вінниця: злочин без кари», «Нащадки прадідів» Бориса Антоненка-Давидовича.

Організація допомогла видати такі праці: «Іван Мазепа і Москва» Михайла Слабошпицького, «Якби ми вчилися так, як треба» Анатолія Погрибного, «Я – українка» Ніни Бей, «На шляхах роздоріжжя» Бориса Антоненка-Давидовича, «Вогонь з попелу» Івана Драча, «Розвіяні по чужині» Петра Ротача, «Біла книга про злочини Москви», «Масовий терор як засіб державного управління в СРСР» Сергія Білокона, «Ізгой» Олександра Галкіна, «Кобзар» (під егідою «Просвіти»), «Живий Осьмачка» та «З усіх чужин» Сергія Козака, «Нестор Городовенко» Григорія Шибанова тощо.

У 2004 та 2005 роках Фундація видала або дала гроші (повністю чи частково) на видання книжок у видавництвах «Смолоскип», «Юніверсум», «Києво-Могилянська академія», «Універсум», «Бористен», «Просвіта» та інших: «Москва слезам не вірить» Василя Гришка (про трагічний 1933 рік), «З когорти одержимих» та «Подвижник духу» Леоніда Бойка (про життя і творчість письменника і політв'язня Бориса Антоненка-Давидовича), «Український некрополь» Віктора Жадька (про поховання відомих осіб України в Україні та діаспорі), «Нова релігійність Івана Багряного» Максима Бакацького, «Українське життя в Америці» Левка Хмельковського, «Три літа» Тараса Шевченка, «Так! Українці перемагають сміючись» Олега Черногуза, «Помаранчеві оповідання» Фіделя Сухоноса, «Сповідь приреченого» Луки Гусака, «Тернистий шлях» Василя Теслюченка, «Рядки за рядками, літа за літами» Петра Ротача, «Український голокост, 1933» о. Юрія Мицика, «Марш молодости» журналіста й політика діаспори Віталія Бендера, збірника пісень для капел та ансамблів бандуристів України «Грай, моя бандуро», «Попа межам суєти» Андрія Кондратюка, «Тигролови» Івана Багряного, «Наша боротьба та наші позиції» (видання Багрянівського руху партії УРДП–УДРП у двох томах). Виділено гроші на видання «Повість моїх літ» Олекси Воскобійника, на двотомник творів Івана Багряного «Буйний вітер»,

«Людина біжить над прірвою», на «Огненне коло» і «Розгром», книжку Мар'яна Дального та книжку «Українська інтелігенція на Соловках» Семена Підгайного.

Ми збрали й передали сотні тисяч доларів на різні потреби в Україні, а саме на ремонт резиденції гетьмана Богдана Хмельницького, Києво-Могилянській академії, школам, музеям, сиротинцям, на стипендії студентам, родинам дисидентів, на премії та конкурси знавців української мови, на спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку в Ялті тощо.

Фундація стала постійним членом Ліги українських меценатів і щороку сплачує тисячі доларів членських внесків. Належцям, на стипендії приділяла також газетам і журналам, допомагала таким із них: «Літературна Україна», «Східний часопис», «Українська газета», «Сівєрщина», «Наша віра», «Громада», «Дніпро», «Універсум», «Бористен», «Березіль», «Історичний календар», «Інститут досліджень діаспори», «Зоря», «Дзвін Севастополя», «Кримська світлиця», «Молода нація», видання УПЦ Київського патріархату тощо.

Заходами УРДП та її прихильників у діаспорі було засновано низку громадських організацій та організацію молоді ОДУМ. Ці організації видавали свої газети, журнали, бюлетені, інформаційні листки та інші пресові органи. Річні комплекти газет «Українські вісті», що виходила 55 років, «Український Прометей», «Прометей», «Ми ще повернемося!», «Освобождение» та журналів «Нові дні», «Молода Україна», «Наша боротьба», «Наші позиції», багато інших видань завдяки Фундації було передано до Конгресової бібліотеки США у Вашингтоні, Українського національного музею в Чикаго, архіву УВАН у Нью-Йорку, української секції Іллінойського університету, Імміграційного історично-дослідного центру при Міннесотському університеті, до Українського культурного і освітнього центру у Вінніпезі (Канада), бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі, Українського вільного університету в Нью-Йорку тощо.

Ті самі видання та багато архівів надіслано до України: до Києво-Могилянської та Острозької академії, Державного архіву-музею літератури та мистецтва в Києві, музеїв Тараса Шевченка в Києві та Каневі, музеїв діаспори у Львові, до бібліотек України.

Щомісяця Фундація видає свою сторінку при найстарішому українському часописі Українського народного союзу – «Свобода», який виходить українською мовою у США з 1893 року, та щокварталу друкує «Бюлетень Фундації ім. Івана Багряного».

Фундація, члени управи, які працюють на громадських засадах, без жодної платні, постійно дбали і дбають про Україну, український народ, його мову, культуру, історію.

Олексій КОНОВАЛ,
скарбник та фінансовий
референт Фундації

Керівництво Фундації

Першим головою Фундації була Галина Воскобійник (до 1982 року), пізніше організацію очолювали Анатолій Лисий (1982 – 2000), Олександр Скоп (2000 – 2003), Галина Воскобійник (з вересня 2003 року до кінця квітня 2004 року), з травня 2004 – знову Анатолій Лисий, а після його смерті у 2013 році – знову Галина Воскобійник, до кінця її життя, у 2020 році. Після цього Фундацію очолює Віра Боднарчук, професор, голова Товариства Української Мови (США).

Леонід Полтава

Справжнє ім'я Леонід Пархомович (24. 08. 1921, Вовківці, Роменський район Сумщини – 19. 04. 1990, Нью-Йорк) – український поет, громадський діяч, журналіст радіо «Свобода» та радіо «Голос Америки», драматург, редактор еміграційних видань ОУН(б). Член еміграційних спілок Об'єднання українських письменників «Слово» та Асоціації діячів української культури.

Виходець з родини лікаря та вчительки (які згодом стали жертвами сталінських репресій), по закінченню Ніжинського учительського інституту (1940 рік) у роки Другої світової Леонід Полтава був активістом культурницького руху, кореспондентом українських видань. Як оstarбайтер опинився у Німеччині. Наприкінці війни він разом з поетом Леонідом Лиманом вивіз українські шрифти з міста Плауена, яке опинилося в радянській окупаційній зоні, що дозволило налагодити український друк в Регенсбурзі, а згодом і видавництво «Прометей» видавництво в Новому Ульмі, очолене Іваном Багряним.

Після кількох років у Парижі, Л. Полтава у Мадриді очолив український відділ Іспанського радіо. Потім працював на радіо «Свобода» у Мюнхені. А з 1958 року мешкав у США, де працював в Українській службі «Голосу Америки» та редагував «Свободу».

На жаль, ще маловідома в Україні, творча спадщина Леоніда Полтави є досить великою та різноманітною – це і поезія, і прозові художні та публіцистичні твори, і книги для дітей. Його перша збірка «За мурами Берліна», до якої увійшли поезії часів війни, вийшла у 1946 р. в Німеччині, у 1948 р. побачила світ збірка «Жовті каруселі», в 1952 р. у Мюнхені було видано збірку новел «У вишневій країні», у 1953 р. – збірку «Українські балади», у 1958 р. – «Римські сонети». За океаном вийшли ще чотири його поетичні збірки: «Біла трава», «Вальторка», «Із еспанського зшитка», «Смак Сонця». Цікавими є твір-хроніка історичний роман «1709» про українсько-шведський союз та війну з Росією, і видана в 1968 р. репортажна повість «Над блакитним Чорним морем». Також Леонід Полтава – автор багатьох творів для дітей: низки книг для – «Лебеді», «Котятчий хор», «Абетка веселенька для дорослих і маленьких», і віршів, казок, поем, оповідань, лібретто оперет «Лис Микита», «Лісова царівна», «Мавпячий король», «Лисячий базар» тощо.

Похований на українському православному цвинтарі св. Андрія у Саут Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі. В Україні на його честь названо вулиці у Полтаві і Ромнах.

Єдність

*Нероздільні земля і небо,
Нероздільна моя сім'я,
Нероздільна любов до тебе,
Дорога матусю моя;*

*Нероздільна людська родина,
Наша мова і наша кров,
І єдиний мій Україні —
Нероздільна моя любов:*

*Ген від Сяну до річки Дону
Устає вона в сяйві дня,
Україна — моя ікона,
До якої молюсь щодня.*

Бандурист

*Взяв козак бандуру в руки,
Кобзи давньої сестру:
Попливли, заграли звуки,
Наче хвилі по Дніпру.*

*То весела, то похмура,
То колюча на язик,
Розповідь про все бандура —
Гетьманівна всіх музик.*

*У боях вона бувала,
Знає радість, сум і злість, —
І усе запам'ятала.
І про все нам розповідь.*

Їздець

*Їздець поїхав на коні
В чужий, далекий край,
Та на прощання він мені
Сказав таке: «Прощай!
Не знаєш, хто я, звідки я,
Лише запам'ятай:
У кожного – любов своя
І свій найкращий Край!
Шануй чуже, своє люби
І дорожи своїм!» —
І зник їздець, лише копит
Загуб далекий грім.*

Млин

*Млини-вітряки довгокрилі!
Ви – помах прощальний руки.
Людина вже й атом скорила,
Навіщо ж тепер вітряки?*

*Ще, може, в далекій країні,
Як дуже, як дуже давно,
Працюєте ви для людини,
Тручи золотисте зерно.*

*Новіші машини із криці
Прийшли у модерні роки —
І, ніби натомлені птиці,
За обрій летять вітряки...*

Хата

*У всьому є своя краса
(Краса ж завжди крилата).
Ні, не летить у небеса
Оця звичайна хата.*

*Вона – не палац золотий,
Не хмародеру буря,
Але росли, росли у ній
Шевченко і Петлюра!..*

*Усі віки у ній живі,
У ній молилась мати...
Будуймо ж палаци нові
І не забудьмо... хати!*

Ярмарок

*Біля церкви на майдані –
Хто у свиті, хто в жупані,
Той поважний, та весела –
Ярмаркова каруселя!*

*Поміж крамом на майдані
Витуманюють цигани,
Ярмаркують, хто як вміє...
Над майданом вітер віє...*

*Над майданом вітер віє,
Над майданом сонце гріє...
Хоч нема що продавати —
Йдім і ми ярмаркувати!*

Ремарк (22. 06. 1898, Оснабрюк, Німеччина – 25. 09. 1970, Локарно, Швейцарія) – один з найвідоміших німецьких письменників, класик європейської і світової літератури.

Наша газета друкувала в № 1 статтю про життя і творчість Ремарка (можете прочитати на сайті газети «Світ-інфо»).

Найбільш відомими є романи «На Західному фронті без змін» (1929), «Три товариші» (1936), «Триумфальна арка» (1945), «Час жити і час помирати» (1954), «Чорний обеліск» (1956). Водночас творчість Ремарка багатогранніша від теми війни, розчарування, зневіри. Крім названих, є ще романи «Прутулок мрій» (1920), «Гем» (1924) (опубліковано посмертно 1998 р.), «Станція на горизонті» (1927), «Повернення» (1931), «Возлюби ближнього свого» (1941), «Іскра життя» (1952), «Ніч у Лісабоні» (1962).

Представимо один менш відомий, але також сильний роман «Життя в борг» (1959).

Дія роману відбувається в перші роки по Другій світовій війні, переважно у Франції, подеколи в Італії. Відомий французький авторгонщик Клефре приїздить у санаторій для хворих на туберкульоз, щоб провідати свого товариша. І тут раптово знайомиться з молодою французькою Ліліан, теж пацієнткою санаторію, важкохворою. Між ними спалахує жагуче кохання.

Ліліан, попри заборону лікарів, полишає санаторій і їде з Клефре. Не тільки через те, щоб бути поруч, у неї для кохання нема відстаней. А скоріше, щоб пожити, можливо, останні свої місяці, не лікарняним життям.

Клефре, якому вже під 40, подумує завершити небезпечну кар'єру авторгонщика, мріє, що ось-ось, заробивши ще певну суму грошей, заживе спокійно, тепер уже – разом з Ліліан, на березі моря, в будинку, який він колись собі купив.

Ліліан не може зрозуміти, як її коханий буде такі плани, коли вона приречена. Але доля зіграла дуже злий жарт: не Ліліан, а Клефре помер першим. Він загинув під час останньої, як вирішив для себе, гонки. Лілі-

Еріх Марія Ремарк і його герої

ан шокована, боротися за життя вже нема сил, вона повернулася до санаторію, де за кілька тижнів померла.

Отже, далі – цитати з роману «Життя в борг», де говорять і автор, і герої твору.

Вона знала також, що він матиме рацію; але яка в тому користь, навіть якщо знаєш, що інший має рацію? Розум даний людині, щоб вона збагнула: жити одним лише розумом не можна. Люди живуть почуттями, а для почуттів байдуже, хто має рацію.

Який сенс вести торги з часом? І що таке, врешті, довге життя? Довге минуло. Наше майбутнє щоразу триває лише до наступного подиху.

Якщо людина довго нікого не чекала, чекання робить її на десять років молодшою. А то й на всі двадцять.

Хіба йому ще не пояснили, що ніколи не можна запитувати жінку, чи вона щаслива?

Я хочу володіти всім, а це значить – не володіти нічим.

Невже, аби щось зрозуміти, людині треба пережити катастрофу, біль, злидні, близькість смерті?

– Коли ти знову підеш? – запитав він.

– Я не йду, Клефре. Просто іноді мене нема.

Жінка може кинути коханого, але ніколи не кине сукню.

Просто я говорю всілякі дрібниці. До того ж, це лише напівправда, як, урешті, все на світі.

Деякі люди йдуть надто пізно, а деякі – надто рано.

Шляху назад у коханні нема. Ніколи не можна почати спочатку: те, що відбувається, залишається в крові.

Бувають моменти, коли всі люди мають бути близькими одне одному.

У невтішних ситуаціях люди шукають втіхи, де тільки можна.

«ТІНІ В РАЮ»

Ще один менш відомий, але цікавий роман Ремарка «Тіні в раю». Він був опублікований 1971 року після смерті автора його вдовою Полетт Годдар.

Місце і час дії роману – Америка, Нью-Йорк, кінець Другої світової війни. Оповідь ведеться від імені головного героя Роберта, німця, журналіста, антифашиста, який чудом урятувався від смерті в нацистському концтаборі, втікши з нього.

Звичайно, в романі багато автобіографічного, адже й сам письменник став політемігрантом, проте ще до початку війни.

Герой роману потрапляє в середовище таких самих емігрантів, переважно – єврейської інтелігенції, втікачів від нацизму.

Більшість з них живуть у злиднях, борються за виживання, мріють повернутися додому, в Німеччину, однак у душі розуміють, як і головний герой, що минулого не повернути. На всіх них лежить тінь величезного розчарування в людстві, європейській цивілізації, і це вже вдруге – після другої теж кровопролитної світової війни. І ще навіть більше розчарування, бо те, що приніс нацизм, було просто несумісне з цивілізацією.

Не випадково інший видатний письменник, австрієць Стефан Цвейг, книги якого дуже любив Ремарк, теж будучи в еміграції, в Бразилії, так і не витримав цього розчарування й разом з дружиною покінчив самогубством. Про це є згадка в романі.

Звичайно, Америка стала раєм для вигнанців, особливо порівняно з жахами воєнної Європи. Але всі вони – лише тіні в цьому раю, без ілюзій, з поламаними долями й примарним майбутнім.

Ось на цьому тлі й розгортається основна сюжетна лінія роману – кохання головного героя і Наталії. Тут твір дійсно автобіографічний. Адже це є віддзеркаленням дійсного кохання, яке пережив Ремарк в Америці. А його коханою була французька російського походження Наталія Палей.

Це дуже колоритна особа. Досить сказати, що вона царської крові, внучка російського імператора Олександра II. Батько її – Великий князь Павло, шостий, наймолодший син імператора Олександра II, рідний брат наступного царя Олександра III. Отже, Наталія була двоюрідною сестрою останнього царя Миколи II. Не лише він з дружиною і п'ятьма дітьми був розстріляний більшовиками. Викорінюючи рід Романових, більшовики розстріляли багатьох з них, у тому числі батька Наталії та її брата Володимира. Їй самій вдалося врятуватися еміграцією до Франції. Потім були Америка, кар'єра балерини й кіноактриси, два заміжжя, романи з відомими особистостями, серед них з Ремарком. Наталія пережила письменника й померла 1981 року у віці 76 років, будучи бездітною.

Отже, далі – цитати з роману «Тіні в раю», де говорять і автор, вустами оповідача, й інші герої твору.

Навіть у наші дні буденність інколи схожа на казку.

Можливо, вже завтра я почну боротьбу за існування, буду повзати, йти на компроміси, фальшивити, нагромаджувати гори тої напівправди, з якої і складаються наші будні.

Чомусь мені здалося, що я вдома. Людині, в якій нема домівки, часто таке спадає на думку.

Той, хто вмів лише ненавидіти чи лише любити, просто примітивний.

Головне – вмів розслабитися. Коли три-

маєш себе в кулаку, обов'язково трапиться нещастя.

У людської уяви – погано з лічбою. Власне, людина рахує лише до одного. Тобто до себе самого.

Щоб не відлякнути очікувань, треба чогось чекати.

Отже, життя триває. Воно може видатися страшним чи прекрасним, залежно від того, як на нього дивитися. Простіше було б вважати його прекрасним.

Я подумав, що нема нічого більш гнітючого, ніж повернення в минуле.

Те, чого людина не знає, не може зробити її нещасливою.

Нічого я щойно не пив, окрім кави і смутку.

Те, що я говорю, далеко не істина. Я лише хочу, щоб це було істиною. І все-таки доля істини в цьому є.

Людина, схильна до високих почуттів, як правило, обманює і себе, й інших.

Я в цьому не впевнений. Та, власне, в чому можна бути впевненим?

Але що, за великим рахунком, належить людині? І на який термін? Усе взято в борг, украдено в життя і крадеться знову.

Будь-який диктатор починає з того, що спрощує всі поняття.

Не можна підганяти час. А ти тільки те й робиш.

Чоловіки, можливо, вмійють жити самотніми, жінки – ні.

Гадаю, жодна людина не вірить у те, що старіє. Вона розуміє це, але не вірить.

Найважчий час нашого циганського буття настане тоді, коли ми нарешті зрозуміємо, що нікому не потрібні.

Герої мають помирати. Якщо вони виживають, то стають найнуднішими людьми у світі.

Несправедливості не існує, є лише невезіння.

Як мало ми можемо сказати про жінку, коли щасливі, і як багато, коли нещасливі.

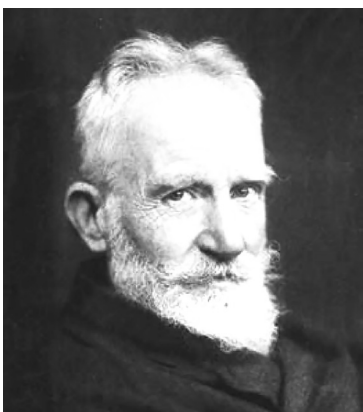
Те, чого найменше чекаєш, якраз і трапляється.

Від турбот ще не винайдено ліків.

Злочин не може залишитися непокараним, інакше всі етичні основи впадуть, і на землі запанує хаос.

Життя, сповнене розлук, на якусь мить вдалося мені схожим на вічне життя.

Приємні спогади погані тим, що усвідомлюєш – усе вже минуло, а неприємні гарні знов-таки тим, що все уже в минулому.

Джордж Бернард Шоу — видатний британський драматург ірландського походження, лауреат Нобелівської премії з літератури за 1925 рік.

Шоу народився 26 липня 1856 року в бідному районі Дубліна, столиці Ірландії. Він був єдиним сином у небагатій родині Джорджа Карра Шоу, мав двох старших сестер. Згодом з матір'ю, яка розлучилася з чоловіком, перебрався до Лондона.

Бернард Шоу: добра й гуманна іронія

Як і багато письменників, замолу перепробував чимало простих професій, тяжко працював.

Перший його завершений роман «Недосвідченість» (1879) був занадто похмурих, щоб зацікавити видавців, і не виходив друком до 1930-х років.

Протягом наступних чотирьох років Шоу одержував незначний дохід від написання, сина утримувала мати. Один за одним він написав ще два романи, але жоден з творів не знайшов видавця; їх опублікували частинами кілька років потому в соціалістичному журналі.

Середина 1880-х років стала поворотним моментом у житті Шоу. Два опублікованих романи, жоден з яких не мав комерційного успіху, – останні зусилля письменника в цьому жанрі. З 1895 по 1898 роки Бернард Шоу був театральним критиком. У 1890-ті роки почав активно писати п'єси.

1898 року внаслідок перевтоми здоров'я Шоу різко погіршився. За ним доглядала Шарлотта Пейн-Таунсенд, багата англо-ірландка. 1 червня 1898 року вони одружилися й у любові та згоді прожили 45 років. Однак шлюб не приніс дітей.

1906 року подружжя Шоу знайшло заміський будинок в Айот Сент-Лоренс (Гартфордшир), і там мешкали решту життя.

Протягом першого десятиліття ХХ століття Бернард Шоу забезпечив собі стабільну репутацію як драматурга.

Одна з найуспішніших п'єс «Пігмаліон», написана 1912 року й поставлена наступного року у Відні та в Берліні невдовзі після цього.

У післявоєнний період драматург розчарувався у примусових заходах британського уряду щодо Ірландії та приєднався до публічного осуду цих дій. Англо-ірланд-

ський договір у грудні 1921 року призвів до розділу Ірландії між північчю та півднем, що не могло радувати Шоу. Північна Ірландія стала частиною Британського королівства, південна залишилася незалежною державою.

Бернард Шоу все життя залишився британським підданним, але 1934 року взяв подвійну британсько-ірландську національність.

Перша велика робота після війни – «Дім, де розбиваються серця», написана у 1916 – 1917 роках.

1920 року папа Бенедикт XV проголосив Жанну д'Арк святою. Шоу вже давно вважав Жанну цікавим історичним персонажем. Він написав про неї п'єсу «Свята Йоанна» в середині 1923 року. Прем'єра на Бродвеї відбулась у грудні. Її захоплено сприйняли там, а також на прем'єрі в Лондоні в березні наступного року.

1925 року Шоу отримав Нобелівську премію з літератури. Він прийняв нагороду – звання лауреата й медаль, але відхилив грошовий приз до неї на тій підставі, що «мої читачі та глядачі дають мені більше ніж достатньо грошей для моїх потреб».

Бернард Шоу продовжував писати й після дев'яноста років. Останню невелику п'єсу написав за кілька днів до свого 94-річчя.

На сім років переживши свою дружину, помер 2 листопада 1950 року в тому самому містечку, де жив.

Шоу писав і романи, і публіцистику, і театральну критику, але, звичайно, в історію світової літератури увійшов насамперед як видатний драматург, що яскраво відобразив життя Британії, Європи і світу наприкінці XIX і в першій половині XX століття.

Літературні ювілеї

Шолом-Алейхем: мудрий гумор крізь мудрий сум

Шолом-Алейхем – це всесвітньо відомий літературний псевдонім, що мовою ідиш означає «Мир Вам», один із різновидів єврейського вітання. Шолом Нохумович Рабинович народився 2 березня 1859 року в місті Переяславі, тоді це була Полтавська губернія, нині Київська область. А помер на чужині в Америці, у Нью-Йорку, 13 травня 1916 року. Писав переважно мовою ідиш.

Народився в родині дрібного крамаря. Дитячі роки минули в невеличкому містечку Воронькові (тепер село в Бориспільському районі Київської області). Навчався в хедері – єврейській початковій релігійній школі. Згодом під впливом єврейської просвітницької літератури займався і загальною освітою, навчався в повітовій школі.

Від 1876 року працював домашнім учителем у єврейського багатія Лоева. У 1880 – 1882 роках працював громадським рабином у Лубнах. Після одруження з донькою Лоева у 1883 – 1887 роках жив і працював у Білій Церкві.

У 1887 – 1890, 1893 – 1905 роках жив у Києві, де займався торговельними справами. Після єврейських погромів у Києві в жовтні 1905 року емігрував із Російської імперії, переїхав до Львова, що був у складі Австро-Угорщини.

Письменник багато подорожував, відвідав Женеву, Лондон, Варшаву, Вільню, Берлін, інші міста, де виступав перед своїми

читачами. У 1907 – 1914 роках жив у Швейцарії, Німеччині, ряді інших країн Європи. 1915 року переїхав до Нью-Йорка.

Літературна діяльність Шолом-Алейхема розпочалася наприкінці 1870-их років, коли в періодичних виданнях було опубліковано кілька його кореспонденцій і статей мовою ідиш. Перші художні твори – повість «Два камені» та оповідання «Вибори» (1883 року). Тоді ж уперше підписався псевдонімом Шолом-Алейхем.

Поява Шолом-Алейхема знаменувала нову сторінку в розвитку прози мовою ідиш. Головні герої письменника – бідні «маленькі люди», які, незважаючи на важке, злиденне життя, не втрачають оптимізму, з гумором оцінюють своє становище, вірять у справедливість.

Започаткував книжкову серію «Єврейська народна бібліотека». Першими книжками серії стали романи Шолом-Алейхема «Стемпеню» (1888) та «Йоселе-Соловей» (1890). Перший твір присвячений фундатору нової єврейської прози Менделю Мойхер-Сфоріму, якого Шолом-Алейхем називає «дідусем Менделю», а себе «онуком». Творчий зв'язок «дідуся» й «онука» простежується в життєписі єврейської громади, в майстерному володінні сатирою, в захисті прав принижених. У циклі «Менахем-Мендл» (1892 – 1909) Шолом-Алейхем показав світ наживи, спекуляцій, шахрайства. У 1894 році видав першу повість із циклу «Тев'є-молочник» (1894 – 1914). Цей «сільський єврей» із грубою зовнішністю та ніжною душею став одним із улюблених героїв письменника.

Життя дітей відображено в повісті «Хлопчик Мотл» (1907 – 1916), збірках «Оповідання для дітей» (1886 – 1916), «Пісня пісень» (1909 – 1911). Останнім твором своєї триптиха (перші два – «Стемпеню» та «Йоселе-Соловей») з життя єврейської художньої інтеліген-

ції став роман «Мандрівні зорі» (1909 – 1911).

В останні роки життя Шолом-Алейхем написав цикл оповідань, комедію «Крупний виграш», автобіографічний роман «З ярмарку».

Творчість письменника забарвлена українським колоритом, у творах подано описи української природи, використано українську лексику, фольклор.

Більшість подій, про які пише Шолом-Алейхем, відбуваються в Україні. Втім, українські міста у творах Шолома-Алейхема відіграють роль декорацій, на тлі яких розгортається драма єврейської громади. Однак навіть окремі штрихи, якими він змальовував оточення єврейської громади, є цінними для нас, бо нанесені рукою очевидця. До того ж вони надзвичайно влучні.

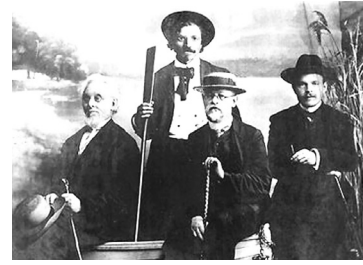
Шолом-Алейхем написав десять романів, двадцять п'єс, сотні повістей та оповідань, багато статей. Твори письменника перекладені на десятки мов світу. Перше зібрання творів Шолом-Алейхема в чотирьох томах вийшло в світ 1903 року.

У Переяславі розташована садиба-музей Шолом-Алейхема. 1997 року в Києві було відкрито пам'ятник письменнику, а 2009 року – музей-квартиру по вулиці Великій Васильківській, 5а.

Твори письменника з їх цікавим сюжетом, соковитою мовою дуже образні, кінематографічні, багато разів ставилися на сцені, екранізувалися. Для прикладу можна навести фільм «Мандрівні зорі». А також чудову виставу Київського національного академічного театру ім. І. Франка «Тев'є-молочник», де головну роль блискуче зіграв незабутній Богдан Ступка.

Ставили твори письменника і на чернігівській сцені. В академічному театрі імені Т. Шевченка свого часу йшов цікавий мюзикл за творами письменника «О'кей, Мойша!». А в Молодіжному театрі з успіхом грають виставу «Поминальна молит-

ва» за оповіданнями про Тев'є-молочника.

Єврейські письменники, Одеса, 1910 р. Зліва направо: Менделю Мойхер-Сфоріму, Шолом-Алейхем, Мордехай Бен-Амі, Хаїм-Нахман Бялік.

Богдан Ступка в ролі Тев'є-молочника.

Цитати Шолом-Алейхема

Говорить письменник, герої його творів «Тев'є-молочник», «З ярмарку» та інших.

Знаєте що? Давайте поговоримо про веселіші речі. Що чутно стосовно холери в Одесі?

Усе, що «занадто», те, кажуть, негоже.

Така доля всякої жінки, закоханої до безтями: знай витирай слюзи й мовчи.

Не змушуйте мене розповідати кінець мого роману. Початок,

найсумніший початок, краще за найрадісніший кінець. Нехай буде початок кінцем, епілогом...

Кожна зірка – це душа людини. А куди йде душа, туди йде і людина. Ось чому нам уявляється, ніби зірки падають.

Невже Бог створив людину для того, щоб вона мучилася на землі? Навіщо це йому було потрібно?

Немає на світі рани, яка б не залікувалася, і немає горя, яке не було б забуто.

Розум і розкаяння – обидві ці речі завжди приходять надто пізно.

Недаремно моя мама говорить: «Хто сам не здогадається, того в бік штовхають».

Людина слабкіша за муху і міцніша за залізо.

Краще двічі запитати, ніж один раз наплутати.

Біль від удару минає, розчарування залишає в душі садно назавжди.

Нічого немає вічного на світі, і ніколи людина не буває задоволеною тим, що має.

Адже нічого на світі немає гірше, ніж коли лаєш людину, з брудом змішуєш, а вона мовчить. У вас жовч розливається, а вона сидить і усміхається!

Правда, я вам воістину відданий друг, дай мені Боже хоч би соту частку того, що я бажаю вам!

Якби багаті могли наймати жебраків помирати за них, жебраки добре б заробляли.

Жодної відповіді – теж відповідь.

Важко із зав'язаними очима вибитися на правильну дорогу, доводиться блукати.

Жодна письменницька фантазія не створює того, що може піднести життя.

Сміятися корисно. Лікарі радять сміятися.

8

Бернард Шоу: добра й гуманна іронія

На українській сцені вперше ставив п'єси Б. Шоу Лесь Курбас у «Молодому театрі» («Кандід», 1918) й театрі ім. Т. Шевченка («Учень диявола», 1922); пізніше в театрі ім. І. Франка була поставлена «Свята Йоанна» (1924).

Письменник був блискучим співбесідником, часом гострим на язик. Але його гумор завжди був доброзичливим.

Влучних спостережень багато і у творах Бернарда Шоу. Пропонуємо деякі з цих афоризмів і дотепів.

Ненависть – помста боягуза за пережитий ним страх.

Ідеальний чоловік – той, який вважає, що в нього ідеальна дружина.

Уміти переносити самотність і отримувати від неї задоволення – великий дар.

Почуття об'єктивного сприйняття реальності людини, які ним не володіють, часто називають цинізмом.

Той, хто вмів, – робить, хто не вмів – вчить інших.

Постарайтеся отримати те, що любите, інакше доведеться полюбити те, що отримали.

Старіти нудно, але це єдиний спосіб жити довго.

Єдиний урок, який можна отримати з історії, полягає в тому, що люди не отримують з історії ніяких уроків.

Звання й титули придумані для тих, чиї заслуги перед країною безперечні, але народові цієї країни невідомі.

Людина – як цегла: обпалюючись, вона твердішає.

Репутація – це маска, яку людині доводиться носити так само, як штани або піджак.

Людина, яка ні в що не вірить, усього боїться.

Природа не терпить порожнечі: там, де люди не знають правди, вони заповнюють прогалини домислом.

Розумна людина пристосовується до світу, нерозумна намагається пристосувати світ до себе. Тому прогрес завжди залежить від нерозумних.

Тепер, коли ми навчилися літати в повітрі, як птахи, плавати під водою, як риби, нам не вистачає тільки одного – навчитися жити на землі, як люди.

Там, де немає волі, немає і шляхи.

Королями не народжуються, ними стають завдяки загальній галюцинації.

Мистецтво управління полягає в організації ідопоклонства.

Загалом влада не псує людей, зате дурні, коли вони при владі, псують владу.

Свобода означає відповідальність. Ось чому більшість людей боїться свободи.

Він нічого не знає, а думає, що знає все. Значить, йому на роду написано бути політиком.

Не нав'язуй нікому того, чого ти хочеш для себе: у вас можуть бути різні смаки.

Хибне знання небезпечніше за невігластво.

Найбільше люди цікавляться тим, що їх абсолютно не стосується.

Виховання чоловіка або жінки перевіряється тим, як вони поводитися під час сварки.

У вас ніколи не буде другої можливості справити перше враження.

Про розум людини точніше судити з її запитань, ніж відповідей.

Ідеальне кохання можливе тільки за листуванням.

Шлюб – це союз між чоловіком, який не може спати при зачиненому вікні, та жінкою, яка не може спати при відчиненому вікні.

Якщо мій сусід б'є свою дружину щодня, а я – ніколи, то за статистикою ми обидва б'ємо свою дружину через день.

Люди, які вмють веселитися, не мають грошей, а люди, які мають гроші, не вмють веселитися.

Злодій – не той, хто краде, а той, кого зловили.

Люди ніколи не дорослішають. Вони просто вчаться поводитися на людях.

Революції ніколи не полегшували тягаря тиранії, вони лише перекладали цей тягар з одного плеча на інше.

Секрет успіху в тому, щоб викликати обурення в якомога більшій кількості людей.

Якщо ви починаєте із самопожертви заради тих, кого любите, то закінчите ненавистю до тих, кому принесли себе в жертву.

Непристойність можна відшукати в будь-якій книзі, за винятком телефонної.

Читаючи біографію, пам'ятайте, що правда ніколи не годиться до опублікування.

Якщо коли-небудь, ганяючись за цастям, ви знайдете його, то, подібно до старої, яка шукала свої окуляри, виявите, що цастя було весь час у вас на носі.

Моя слава зростала з кожною моєю невдачею.

Навчився говорити – значить, виріс, навчився мовчати – значить, порозумнішав.

Людина без адреси підозріла, людина з двома адресами – тим більше.

Демократія не може стати вище від рівня того людського матеріалу, з якого складені її виборці.

Що скаже історія? Історія збреше, як завжди.

Усі великі істини починалися як блюзнірства.

Мій спосіб жартувати – це говорити правду. На світі немає нічого смішнішого.

Самотність – велика річ, але не тоді, коли ти один.

2 відсотки людей – думають, 3 відсотки – думають, що вони думають, а 95 відсотків людей краще помруть, ніж будуть думати.

Життя, в якому припустилися багатьох помилок, не тільки більш благородне, а й більш корисне, ніж життя, в якому не зробили нічого.

Адже я лише хочу, щоб усе завжди було по-моєму.

Завжди краще зберігається в таємниці те, про що всі здогадуються.

Марк ТВЕН

Як мене обирали в губернатори

Кілька місяців тому партія незалежних висунула мою кандидатуру на посаду губернатора великого штату Нью-Йорк проти кандидатів містера Джона Т. Сміта і містера Бленка Дж. Бленка. Я невіразно відчував, що в мене є одна важлива перевага перед цими добродіями, а саме – моя незаплямована репутація. Неважко було переконатися з газет, що ці добродії, коли навіть і знали, що означає мати добре ім'я, то ці часи для них давно минули. Було зрозуміло, що за останні роки вони опинились по вуха у вслякій мерзоті.

Але в той час, як я радів зі своєї переваги і потай втішався нею, якийсь струмисько неспокою каламутив глибини мого щастя: адже доведеться почути своє ім'я поряд з іменами таких людей! Це бентежило мене дедалі більше. Зрештою я написав про це своїй бабусі. Відповідь її була швидка й рішуча. Бабуся писала:

«Ніколи за все своє життя ти не зробив жодного вчинку, якого можна було б соромитися. Поглянь у газети, поглянь, і ти зрозумієш, що за людці оті містери Сміт і Бленк, а тоді вирішуй, чи захочеш ти принизитися до їхнього рівня і вступити з ними в політичну боротьбу».

Саме це й не давало мені спокою! Я не спав тієї ночі ані хвилини. Але врешті-решт уже не міг відступати. Мою кандидатуру скрізь було оголошено, і я мусив вести боротьбу далі.

За сніданком, байдуже проглядаючи газети, я натрапив на такого допису, і, мушу зізнатися, це приголомшило мене так, як ніколи в житті:

«Кривосвідчення. Можливо, тепер містер Марк Твен, що виступає перед народом як кандидат у губернатори, сподобить нас роз'ясненням з приводу того, як тридцять чотири свідки спіймали його на порушенні присяги у Вокавоку (Кохінхіна) 1863 року? Мета цього кривосвідчення полягала в тому, щоб відсудити в бідолашній вдови-тубілки та в її беззахисній родині мізерний клаптик землі з кількома банановими деревами – їхню єдину опору та підтримку в скруті. Містер Твен зобов'язаний і перед своїм сумлінням, і перед своїми виборцями, на чій голови він розраховує, роз'яснити цю історію. Чи зробить він це?»

Я думав, що луску підиву! Такий брутальний, мерзенний наклеп! Я ніколи зроду не бачив Кохінхіни. Я нічого зроду не чув про Вокавоку! Я не міг би відрізнити бананове дерево від кенгуру! Я був розлютований, але цілком безпорадний і не знав, що мені робити. Зовсім нічого не зробивши, я сак-так згаяв день. Наступного ранку в тій самій газеті було вміщено всього кілька слів на мою адресу:

«Знаменно! Слід зауважити, що містер Твен багатозначно мовчить з приводу свого кривосвідчення в Кохінхіні!»

Далі протягом усієї виборчої кампанії ця газета ніколи не називала мене інакше, як «Безчесний Клятвопорушник Твен».

Потім виступила ще одна газета, яка вмістила таке:

«Хотілося б знати, чи зволить новий кандидат у губернатори пояснити декотрим своїм співгромадянам (які матимуть нещастя голосувати за нього!) таку цікаву обставину: чи правда, що його товариші по баракі в Монтані, які раз у раз

«губили» різні цінні речі, що незмінно виявлялися або в кишенях містера Твена, або в його «валізі» (тобто в газеті, в яку він загортав свої пожитки), мусили зробити йому, задля його ж власної користі, дружнє попередження, а саме: обмазавши дьогтем та вивалюючи у пір'ї, протягти його на жердині, а потім порадили йому назавжди покинути те місце, яке він займав у таборі. То чи зволить він це пояснити?»

Хіба можна було вигадати щось мерзенніше? Адже я ніколи в житті не був у Монтані! Відтоді ця газета зазвичай називала мене не інакше як «Твен – Монтанський Злодій».

Усе це призвело до того, що, беручи до рук газету, я став відчувати такий самий страх, який відчуває людина, піднімаючи зі свого ліжка укритало й чомусь боячись знайти під ним гримучу змію.

Одного разу мені потрапило на очі таке:

«Наклепника виведено на чисту воду! Завдяки письмовим свідченням Майкла О'Фленегена, есквайра з Файв-Пойнтса містера Снаба Реферті та містера Кеті Маліген з Уотер-стріту, які вони дали під присягою, встановлено, що підла за ява містера Марка Твена про те, нібито покійного дідуся нашого достойного кандидата містера Бленка повішено за грабінництво на великій дорозі, – це брутальна, безсоромна і безпідставна брехня. У порядних людей сумно стає на душі, коли вони бачать, до яких ганебних засобів вдаються деякі добродії, щоб досягти успіху на політичній арені, нападаючи на мерців, що давно покояться у своїх могилах, і паплюжачи наклепами їхні славні імена. І коли ми думаємо про той біль, що його завдає ця безсоромна брехня невинним родичам та друзям небіжчика, ми майже готові закликати зневажену й обурену публіку вчинити коротку й рішучу розправу з наклепником! Але ні! Полишмо його на муки власного сумління! (Хоча, коли почуття гніву візьме гору і публіка у своїй сліпій люті заподіє наклепникові тілесне каліцтво, безперечно, що ніякі присяжні не зможуть визнати винними месників і ніякий суд не зможе покарати їх.)»

Ця дотепна прикінцева фраза мала свої наслідки: тієї ж ночі я мусив схопитися з ліжка й утекти дверима чорного ходу, в той час як «зневажена й обурена публіка» вдерлася парадними дверима, розбиваючи меблі й вікна у своєму справедливому гніві і привласнюючи заодно ті речі, що їх легко було забрати з собою. І все-таки я можу, поклавши руку на Біблію, заперися, що ніколи не зводив наклепу на дідуся містера Бленка. Більше того: до сьогоднішнього дня я навіть не здогадувався про його існування і ніколи не чув його імені.

Мушу зазначити, між іншим, що вищезгадана газета відтоді не називала мене інакше як «Твен – Паплюжник Могили».

Слідом за цим мою увагу привернула така газетна стаття:

«Достойний кандидат. Містер Марк Твен, що мав учора ввечері виступити з викривальною промовою на масовому мітингу незалежних, не з'явився своєчасно! У телеграмі від його лікаря повідомлялося, що його збила з ніг пара коней, що йому переламано у двох місцях ногу, що він зазнає тяжкі муки й таке інше, і таке інше, і

ще багато такого роду. І незалежні щосили намагалися проковтнути цю жалюгідну відмовку і вдавали, що не знають справжньої причини відсутності цього мерзенного розпусника, якого вони називають своїм кандидатом. Минулого вечора якийсь п'яний тип рачки вповз у готель, де живе містер Твен. Доконачний обов'язок незалежних довести, що ця п'яна тварюка не був сам Марк Твен. Нарешті ми їх спіймали на гарячому! Це – випадок, який не дає жодної змоги ухилитися від прямої відповіді. Громоподібний голос народу запитує: «Хто була ця людина?»

На мить мені здалося зовсім неймовірним, що ця ганебна підозра падає саме на мене. Три довгих роки минули відтоді, як я востаннє торкався до елю, пива, вина чи взагалі до будь-яких спиртних напоїв.

Очевидно, з часом я звик до всього цього, бо, коли в наступному випуску цієї ж газети побачив міцно встановлене за мною прізвисько «Твен, що допився до білої гарячки», я не відчув уже колишнього раптового гострого болю, хоч і знав, що ця газета з монотонною одноманітністю називатиме мене так до самого кінця виборчої кампанії.

На той час значна частина адресованої мені кореспонденції складалася вже з анонімних листів. Форма їхня була проста:

«Що ви скажете про ту стареньку, яку ви стусонули ногою, коли вона постукала до вас, випрошуючи шматок хліба? Поль Прайм».

Або: «За вами водяться вчинки, про які ніхто не знає, крім мене. Я радий би вам вислати мені кілька доларів, якщо ви не хочете почути через газети про Генді Енді».

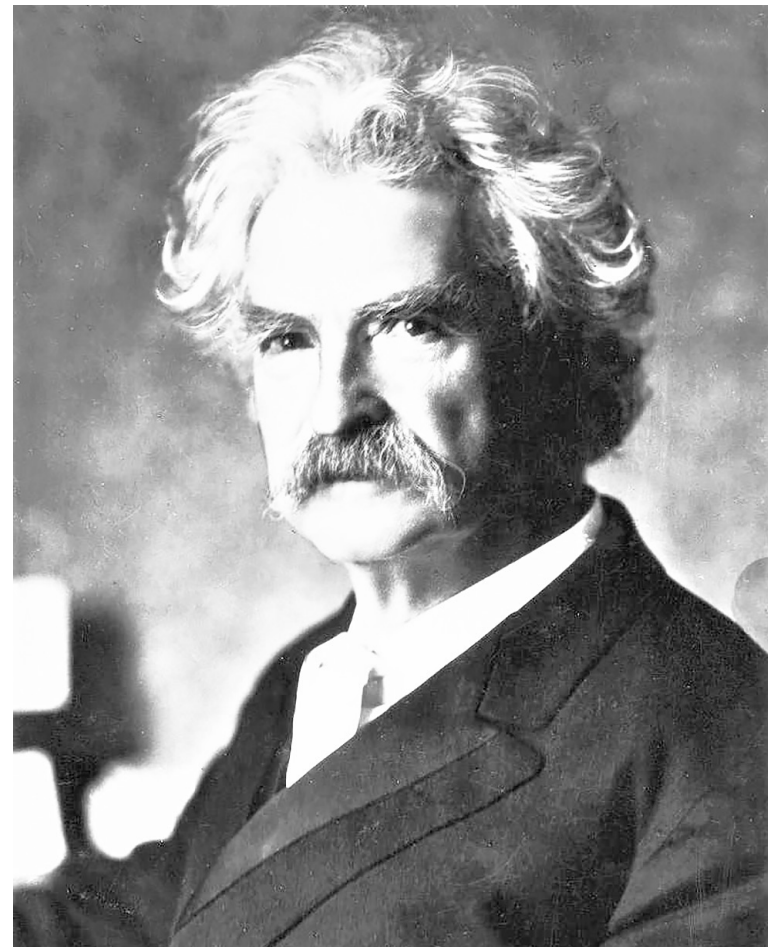
Приблизно таким був зміст цих листів. Я міг би при бажанні вести й далі в тому ж дусі, аж доки читачеві не набридло.

Незабаром головна газета республіканців «викроила», що я брав великі хабарі, а провідний орган демократів приписав мені участь у якомусь брудному шантажі. (Таким чином я здобув ще два прізвиська: «Твен – Підлий Хабарник» і «Твен – Мерзенний Шантажист».)

На цей час усі газети голосно вимагали моєї «відповіді» на всі жахливі обвинувачення, які впали на мене, і лідери моєї партії заявили, що подальше мовчання означало б крах моєї політичної кар'єри. Ніби для того, щоб підтримати їхню заяву й прискорити мій виступ, другого ж дня в одній з газет з'явився такий допис:

«Подивіться на цю людину! Кандидат незалежних усе ще мовчить. Звичайно, він не сміє й голосу подати! Кожне обвинувачення проти нього було цілком доведено і знов – ще раз і ще раз – підтверджено його промовистим мовчанням, яке остаточно його викриває. Погляньте на свого кандидата, незалежні! Погляньте на Безчесного Кривосвідка! На Монтанського Злодія! На Паплюжника Могили! Помилуйтеся на того, хто допився до білої гарячки! На вашого Підлого Хабарника! На вашого Мерзенного Шантажиста! Гляньте на нього пильно, добре подумайте і скажіть, чи можете ви віддати свої чесні голоси людині, яка заслужила такі ганебні прізвиська своїми огидними злочинами, й не сміє розкрити рота, щоб заперечити хоча б один з них!»

Не було ніякої змоги далі ухилитися від відповіді, і я з почуттям глибокого приниження сів готува-

ти відповідь на всі ці безпідставні обвинувачення та на всю злісну й підлу брехню. Але я так ніколи й не закінчив цієї роботи, бо другого ж ранку вийшла газета з новими страхітливими вигадками, зі свіжими наклепами. Газета серйозно обвинувачувала мене в тому, що я спалив психіатричну лікарню з усіма її мешканцями тільки тому, що вона псувала мені красвид з вікон мого будинку. Це сповнило мене жахом. Далі з'явилося обвинувачення в тому, що я отруїв свого дядька, щоб заволодіти його майном; газета настійно вимагала розкриття могили й розтину трупа. Я відчував, що ось-ось збожеволю. На довершення всього мене обвинувачили в тому, що я, будучи опікуном при тулку для підкидьків, повлаштував там своїх беззубих і старих родичів, щоб вони готували їжу для моїх вихованців. Голова

моя туманіла. Урешті вершиною тих безсовісних переслідувань, до яких вдалися ворожі партії, було те, що дев'ятеро малят усіх відтінків шкіри і в найрізноманітнішому лахмітті полізли під час мітингу до трибуни і, чіпляючись мені за коліна, стали голосно кричати: «Тачоку!»

Я не витримав. Я спустив свій прапор і капітулював. Я не відповідав вимогам кампанії по виборах губернатора штату Нью-Йорк. Я написав заяву, що знімаю свою кандидатуру і в пориві озлоблення підписався: «Щиро ваш, колись порядна людина, а тепер Безчесний Клятвопорушник, Монтанський Злодій, Паплюжник Могили, Алкоголік, що допився до білої гарячки, Підлий Хабарник і Мерзенний Шантажист – Марк Твен».

Переклад Феофан Скляр

Цікаве про Марка Твена

Класик американської і світової літератури (1835 — 1910), якого звали Семюел Ленгхорн Клеменс. «Марк Твен» – його літературний псевдонім, термін із галузі навігації, що означає «відміряй два» морські сажени: саме так позначали мінімальну глибину, придатну для судноплавства. Цей термін Твен запам'ятав, коли в юності плавав пароплавом по Міссісіпі.

Твен був редактором журналу, йому доводилося читати і викидати безліч рукописів нездарних початкуючих авторів. Письменник жартував, що хотів би займатися цією роботою в часи, коли люди карбували письмена на каменях, тоді з невдалим «рукописів» він побудував би собі чудову віллу.

Якось Марк Твен у редакційній ниві газеті вмістив досить гостру статтю на відомого шахрая і спекулянта. Стаття закінчувалася словами: «Містер Н. не заслуговує й того, щоб йому плюнути в обличчя». Містер Н., звичайно, образився і подав на Марка Твена в суд, який постановив, щоб газета дала спростування. Виконуючи рішення суду, Марк Твен надрукував таку заяву-спростування: «Неправда, що містер Н. не заслуговує того, щоб плюнути йому в обличчя, навпаки, містер Н. заслуговує того, щоб йому плюнути в обличчя».

Твен був надзвичайно популярним лектором, які виступав по всьому світу і збирали повні зали.

Видатний письменник був дуже успішним у фінансовому плані, але невдалим комерсантом. Статки він інвестував в абсолютно даремні речі. Але й сам займався винахідництвом. Винайшов еластичну попругу для штанів і навіть отримав патент на свій винахід, який, втім, так і не став популярним. Натомість здобув поширення ще один винахід письменника – самоклеювальний альбом.

Поляков

– Куди він пропав, клятий значок?

Тоня грюкнула дверцятами гардероба. Уже з годину збираємося на вечір. Скільки його ще приміряти, прасувати і товкти перед дзеркалом? Тоня й так гарна, далі нікуди. А отаким бовдурам, як я, все оце – марна трагедія часу. От і знову: новий чорний костюм сидить на мені – як на манекені, рівно й закачало. Видно, для цього треба особливий хист, як, приміром, у Роберта. Взагалі-то, Роберт – це Вітько Тарновський, але ми й охрестили його цим заморським ім'ям саме за якусь природжену елегантність.

А тут, прости Господи, – проблема галстука. У мене в хазяйстві їх аж два: коричневий і синій в смужечку. Тоня разів з двадцять приміряла мене то до одного, то до другого галстука, підмикувала й обмикувала піджак. А я раптом пригадав покійну бабцю, котра вперто називала галстук «вошивником», бо вирішила, що ота шлеєчка служить для ловіння вошей.

Це ж розкажи Тоні оцю сміхоту, зараз як рявкне. Їй не до жартів. З галстуком впоралась, тепер шукає мій інститутський значок. Довго думала, чіпляти мені його чи ні? Був би я при портфелі, хоч малесенькому, нічого й думати. А так... Телятник з дипломом зоотехніка і оцим от значком, який дружина все-таки чіпляє на піджак.

«Будь що буде!» – вирішила моя благовірна. Ясно, що дехто по закутках хихикатиме з цього значка. Мовляв, пропився або прокрився колишній голова колгоспу.

Бідна моя Антоніна. Ладна кожному доводити, що її чоловік сам кинув головування, що заробляє – куди тим інженерам, і що взагалі це тимчасове.

Нарешті! – клопоти позаду, і подружжя Полякових вирушає на вечір зустрічі однокласників. Зустріч через (страшно подумати!) двадцять років. Отож, ми – на порозі. Парад-алле!

Полякова

І чого ото його викаблучуватися? Спершу заявив: «Не підуй зовсім», мовляв, чергова організована випивка, збіговисько людей, котрі давно забули не лише як кого по-батькові, а чого доброго, й прізвиська.

Ну й що? Подумаєш, збіговисько, з'їздовисько чи сходовисько. Треба – значить треба. Ясно, чого мій чоловіченько забрикався. П'ять років тому на отаку зустріч «через п'ятнадцять років» ми підкотили на службовій «Волзі», і по алеї зашелестіло: «Голова приїхав». Молодий, перспективний. І таки ж вона була, ота перспектива. Миколин дружок, голова сусіднього колгоспу, підскачав, як на пружині, в районне начальство. Тепер і в депутатах, і в президіях. Микола ж – старший над биками. Колишній натякнула про отого дружка, так на жарт перевів: дружок – вгору, я – вниз, а в середньому вийде два голови колгоспу. Простак в середньому, що балакає.

Але ж і ховатися, не йти на вечір – теж не діло. Тільки зайвих розмов. І так у деяких язик, як мітла. І в кого?! У тих холувів, що зачгядали Миколі в рота, як головував. З одним таким зрізалась днями в конторі, так зиркнув спогорда й відрубав: «Нічого командувати. Була головою – покомандувала».

Такі діла. Як-то воно сьогодні буде? Щось так противно ворона каркала в саду...

Ага, ось і школа, ось і клас. Прийшли-приїхали.

Тарновський

Чортик на шворці. Слава геніям психології, які придумали цього кумедного чортика. Як би я їхав без нього? Я заснув би за кермом мого новенького автомобіля, врізався б у дерево і невдовзі познайомився б зі справжніми чортами. В пеклі, де за мною давно вже плаче місцинка.

Я їду. Я кудись їду. У своє колишнє село, в колишню школу, на зустріч з колишніми однокласниками. Ах, як це «сереципатально», як каже наш штатний гуморист Владик. Тому одна його лисина дає поживу для гумору на цілий вечір. Так і сиплються бородаті естрадні жарти про лисих. Інколи, правда, Владик доточує щось своє. Запевняє, приміром, що дружина пише йому на лисині наряд на день: що зробити, що купити. Що ж, перетер-

автобуси у своє рідне село, знайшла навіть місцинка присісти, але людей – як в рукавичці, і до мене прибило якогось дядька, а наді мною загрозливо хитається його торба. Хиталась-хиталась, поки торбу разом з дядьком не притисло до мене. А в торбі виявились помідори.

І ось я зриваюся з ланцюга і кричу:

«Що ви наробили?!»

«А що?», – каже дядько.

«Зі своїми помідорами.»

«Так я ж не знарошне.»

«Не вистачало ще знарошне.»

Возитеся з ними.»

«Що хочу, те й беру. Молода ще кричати. Місцем би поступилася.»

«Старий дід знайшовся. Та ви на базарі двадцять годин підряд вистоїте.»

«А ви, городяни, здохнете без базару. Розкричалася. Нічого врияджати в дорогу.»

не лише паспорт, а й ім'я. І прожив я за тридцять сім років, здається, уже не одне життя, і плутаю часом, що було уві сні, а що – насправді. Але ж все то був я, у різних іпостасях, з різними титулами, але я. І ось сиджу, перебираю, наче кінокадри, шматки життя, і чомусь дивна пам'ять вихоплює з тисяч днів один-єдиний.

Літо. Липень. Молдавія. Наша бригада слюсарів-монтажників у півторамісячному відрядженні. Життя на колесах, вагончики, облуплені готелі – до цього наш брат-монтажник звик.

Бригадир приводить на ніч якусь хвойду і спить з нею в сусідній кімнаті. Двоє двадцятирічних жевжиків з нашої бригади, сексуально розгвинчені початкуючі алкоголіки, ліниво перекидаються в карти і ласо підморгують в бік сусідньої кімнати.

Петро АНТОНЕНКО

Оповідання

Стіна

Сімейна ідилія

пимо і Владика. Таке «се ля ві», як каже наш присяжний ерудит Артур, у котрого на всі випадки життя є чотири французькі фрази.

Перетерпимо і манірні чмокання, обійми, захоплені «а знаєш...», «а пам'ятаєш...»

Власне, я наперед знаю сценарій цього дійства. Не знаю лише, нащо сюди їду. Про це, мабуть, знає отой «Я», до якого я повертаюся зі швидкістю двадцять років на годину. І не знає мій двійник, який сидить за кермом автомобіля. Він їде, бо так треба. Двадцять років тому йому киче треба було вступити до престижного інституту, закінчити аспірантуру, захистити дисертацію, одружитися, потім розлучитися і знову, на цей раз вигідно, одружитися, вибити квартиру, побувати в закордонному відрядженні, гасати по театральних прем'єрах, регулярно читати «Літературну газету», товсті журнали і модні книги, завести потрібних знайомих, робити візити, вести довгі ліберальні балачки за коньяком, займатися бігом підтюпцем і аутогенним тренуванням, вміти посперечатися про вбивство царевича Димитрія, Атлантиду, східну філософію, «снігову людину», Нессі і філіппінську хірургію. І ще безліч разів потрібно було те, що не треба і що раптом – комусь, чомусь – виявляється потрібним, і я переконував себе, що воно потрібне і мені.

Тарновська

Ні, зіпсувати жінці настрої – все одно, що раз висякатися, як каже мій глибоко цивілізований колишній чоловік. Я стерпіла, коли вчора директор, ні сіло ні впало, заявив, що дає мені відпустку на тиждень пізніше. Я стрималась, коли сьогодні цей хам Тарновський запропонував підвезти в село, ехидно додавши: «Чи боїшся, що кудись завезу?» Я промовчала, коли касирка на автостанції, як завжди, обрахувала мене на свого традиційного п'ятака. Але як, скажіть, стерпіти, коли твою новеньку білу сукню обляпують помідором? Я їду в

... Оце так би я сперечалася з дядьком, якби хвилину тому крикнула: «Що ви наробили?!» Точно так. Я знаю. Я все знаю, що було, що є і що буде. І все це до того банально, що мені перехотілося лягтися і я лише знервовано зирнула на дядькову торбу. А дядько буркнув щось схоже на «вибачте» і опустив торбу кудись в ноги.

Врешті, пляма на сукні ледь помітна. І взагалі, він правий, мій уявний співрозмовник: нічого в автобус врияджати, як на бал. Тим більше, бал був двадцять років тому. На шкільному подвір'ї, під розлогою старезною грушею, яка, наче забувши, що відцвіла кілька тижнів тому, знову кружляла білорожевим квітом дівочих суконь. І здавалося, що темнішого кольору в житті не буває, і ніщо б не змусило мене повірити, що колись, через двадцять років, отака біла сукня, вдягнута для самоомани, нікого вже не обдурить.

Поляков

Ось і школа, ось і клас. Ось і лисий Владик. Найсвіжіше його повідомлення – вчитана десь сенсація, нібито волосся відбирає у людини розум.

– Панове, я тепер буду розумніший од всіх, – проголосив Владик.

– Уявляю, яким дурним ти був би при волоссі, – меланхолійно мовив Артур. У нього сьогодні на всі запитання – одна французька фраза: «шерше ля фам». Шукайте, значить, жінку. Себто світом править жінка, сумно уточнює Артур.

Охи-ахи, обійми й поцілунки позаду. І ось ми знову в своєму класі, з горем пополам згадавши свої місця і сидимо ж ми, вічні школярики, пишемо твір «Хто я є?»

Так хто я є? Паспорт, трудову книжку, ваші анкетні дані, шановний. Додайте, що ви страшенно щасливі в роботі, що вила так і співають у ваших руках – і твір готовий.

Таку анкету я зляпаю за три хвилини. А от хто я є? Трудова книжка обписана по саме нікуди. Паспорт? Так люди іноді міняють

І лежу на ліжку, читаю детектив і пробує нічого не чути і не бачити.

Вранці натикаюся на хвойду в нашій кріхтній кухоньці. Вона неквапно ховає груди в пом'ятій халат, ліниво усміхається і, накинувши великосвітську маску, тиче мені наманікюрену лапку, рекомендує бригадировою дружиною. Я знаю його дружину, печальну, висотану жінку, і проходжу повз хвойду в умивальник. Слідом – смішок.

Виходжу на вулицю тихого молдавського містечка. Свіжий рантковий вітер лоскоче обличчя. Палахотять в садах останні абрикоси і перші персики. Довгоногий півень тріпоче крильми на паркані: проспав, ледар, схід сонця.

Іду повз базар, де засмагли чорновусі молдаване продають смачне криваво-янтарне домашнє вино, де клопочуться з відрами садовини й городни перші базарині, поміж яких помічаю схожу на трєфову даму молоденьку заміжно молдаваночку, мою трішечки знайому, з якою щодня перекидаємось кількома порожніми фразами й лукавими поглядами.

А потім був звичайнісінький робочий день. Мій напарник прихворів, і я залишився сам. Цілий божий день під високим південним сонцем я різав метал, зварював труби, клепавав, тягав, кріпив. Плонувши на техніку безпеки, роздягся до пояса і з головою пірнув у хмільний дим електрозварки, тугі снопи іскор і весело-виснажливу, до десятого, а не сьомого поту, роботу.

А тоді – довжелезний літній вечір над лиманом, прогрїта за день вода, що м'якими лапами огортала тіло, перші несмілі зорі на пригаслому небі і знадливі мрії про схожу на трєфову даму молдаваночку, яка так поспішила вихопитися заміж.

Полякова

Однокласники одружуються нечасто. Хіба що ось переді мною – Вітько та Люда Тарновські, та й то – колишнє подружжя. А я і ще з де-

сяток чоловіків і дружин втрапили сюди «при комусь». Сиджу, люблюсь, як мій чоловіченько підпер лоба і ніяк не з'їде авторучкою з третього рядка. Так уже важко написати, хто ти є. Перебирає, либонь, свою бурхливу біографію чи згадує першу (третю, п'яту) любов. Шкода, що я не граю в цю смішну анкету, вклалася б в один рядок: «Дружина Миколи Полякова». І все. Крапка.

На душі у мене – мертвий спокій. У свої тридцять сім мені давно вже за сорок. Я за тією межею, де поспішати нікуди.

Коли з'явилось це тупе відчуття? Коли те, що в юності іменується любов'ю, розлетілось на друзки, як немита тарілка? Не вчора, звичайно. Це тарілка розлетілася вчора. І помина ж. Просто Миколі видалась не стерильно чистою. Це перша тарілка, розбита за п'ятнадцять років подружнього життя. Перша лише тому, що Микола – безтемперментний, ганчірка. Навіть бити тарілки – в натурі! – не вміє, хоч подумки, мабуть, бив не раз. Що ж, колись треба починати бити.

Останнім часом його все нервує: не там стоять капці, не надто гарячий чай, кудись запропастилась газета. Наче од того, що він, лежачи, як бик, на дивані, прочитає однією газетою більше, у світі щось зміниться. Позавчора, в чергову лайку, кинув: «Твій інтелект – на рівні багатосерійних телефільмів». Ха, налякав! Та я з цим інтелектом можу сто років жити. Філософ з вилами. Подумаєш, мені на пиху влігся вздовж дивана з копицею газет. Лежи. Я давно вже махнула рукою на такого хазяїна. На фермі – трудяга, а вдома? Щось відремонтувати, щось вибити для себе – горе. Телевізор у людей чотири програми ловить, а у нас – дві, та й то місяць, як згорів.

І ще ж не скажи нічого. Тільки зайкнися про хазяйство, одразу: «Давай, запрягай! У мене од твого хазяйства скоро у самого хвіст і ратиці виростуть.» Те ж саме – про роботу. Натякни про його диплом, тут же: «Їж мене, пилай». Та на біса тоді виходити заміж, щоб крутитися за себе й чоловіка, тягтися, аби все було, як у людей, вибивати, вимучувати йому пристойну роботу.

Сьогодні глянула в дзеркало, як не заплакала. Де вона, ота перша красуня інститутського курсу, яку Вітько Тарновський з п'яного жарту нахвалював відбити у Миколи прямо на нашому весіллі?

Тарновський

«Ми приїхали таксами, а поїдемо метрами. Ми приїхали...» Що за мара? Анкета питає, хто я є, а я десять хвилин сиджу з ідіотською пісенкою на умі, і в голові порожньо, як у барабані.

А-а, ясно. Марно кинув займатися аутогенним тренуванням. Це ж би за п'ять хвилин прийшов до тями. А то ніяк не вгамуюсь після суперечки з цим Поляковим. Невдаха нещасний. До речі, порушую, братику Тарновський, ще одне золоте правило: ніколи не сперечатися з невдахами. Тим паче на високих нотах. Порушую... Розвезло на лірику на рідній землиці.

І за що завелися? За роботу, прости Господи. Ще й не розбереш цього Миколу в напрасованому траурному костюмі, цього Гамлета з вилами. То кричить: «Чхав я на ваші проблеми і кар'єру!», то тиче мені під носа ручища і печалиться, які вони порепані від роботи.

11 Подумаєш, руки. Тут голова порепана, і не знаєш, з якого боку її це «репнуть»? Он позавчора наш херувимчик, янгол Боборико, таку свиню підсунув, ще й при директорові. А то вилами налякав, Колюша. Покрутіся у нас в інституті...

Стоп, братику Тарновський. З якого це часу інститут тобі такий немилый? Той інститут, де ти завсіди почувався, як риба у воді.

Може, це почалося з отого півторарічної давності диспуту в студентському гуртожитку, коли жовтороті хлопчики і дівчиська докнали тебе, підкованого теоретика-літературознавця, градом дошкульних запитань?

А може, з отої розмови з сільським мудрецем, дідом Порфирієм? Дід довго допинався думкою до суті твоєї професії – критик, літературознавець, філософ – вхопився за останнє й мовив, як вирок: «Філософи ходили босими». І тобі захотілося сховати подалі під лаву твої імпортні черевики, хоч черевики, звісно, ні при чому, і дід же говорив не в прямому розумінні, і нині навіть філософам не обов'язково ходити босими.

Чи, може, це сум'яття в душі – після торішньої історії з твоїм виступом у солідному журналі, де ти покритикував того, кого треба хвалити? І тобі кинули у вічі: дилетант, не вчитався, не збагнув суті. А суть не треба одкопувати, суть – це те, що відкривається саме. Суть цієї книги була в її безталанності. І це було тим більш прикро, що ти любив цього письменника і не міг вибачити йому навіть рядка фальші. А тут – ціла книга, написана задля гонорару чи ще бозна-навіщо, книга, яка не обов'язково повинна була з'являтися, а значить, не повинна була з'явитися.

А ще була торішня осінь, сльозливий дощовий вересень, коли пливла в останню путь червона батькова труна.

«Прийшла пора боятися газет», сказано у поетеси. Тієї осені ти боявся телефону, особливо якщо дзижчав хриплий голос міжміського виклику. Батько був смертельно хворий, і цей дзвінок сокирою висів над головою. Він пролунав дощового ранку, коли ти товквся буденними клопатами, і материн печальний голос повідав печальну вість.

... Три дні були одним довжелезним днем, у якому вічне переплелось з буденним, в якому були слова, звуки, кольори, пахощі, дощ, вітер, мокре листя на цвинтарі. Були слова однієї вдови, сказані твоєї матері: «Не плачте, Михайлівно. Справжні сльози попереду». Були слова іншої жінки, яка впала на могилу свого молоденького сина, вбитого п'ять років тому, і зайшла плачем: «Ой, синочку, та й не прийде, не провідаєш. Видно, добре там, що ніхто ще не вертався.»

Була перед цим остання батькова ніч у рідній хаті, коли він, одмучившись після страшно хвороби, лежав у покої і смиренності, і в головах яріла свічка, і старенький застуджений псаломщик лагідно, впівголоса читав Євангеліє. А пообіч сиділи древні бабусі, завсідники сільських похорон, і час від часу переривали читання м'яким, тихим співом псалмів. Вони зовсім не були в релігійному екстазі. Одна бабця по-хазяйському підсунула тобі стільця, і ти вдвлявся в помержені зморшки обличчя бабусь і пригадував їх молодшими, вічно заклопотаними життям. Як і твій батько, вони не вірили

особливо ні в яких церковних богів і, підійшовши до вічного порога, шукали у своїх душах свого Бога і, мабуть, це йому з надією молили: «Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний, помилуй нас».

Тарновська

«Наше знайомство – од безпритульності й самотності.»

... Наше знайомство – витвір мого колишнього мужа. Ми люди інтелігентні, і, розлучившись, підтримуємо сякі-такі стосунки. А чого ж, у нас з Вітьком синок, та й взагалі треба ж іноді з кимось покалякати. Так що дружимо. Навіть з його благовірою зійшлися, на ґрунті кулінарії і в'язання. Точніше, це вже я, щоб не мовчати, заводжу про кулінарію. Взагалі ж, з його Елеонори хазяйка – як з мене римський папа. Ну копія Тоньки Полякової. Обидві вилізли із забитого села, де з вилами на паровоз кидаються, а де й набрались цих панських замашок: мала посада, мала машина. Та раділо б, що заміж вискочило, варило б і прало чоловікові, а не репетує: «Подам в суд на розлучення!»

Петро АНТОНЕНКО

Оповідання

Стіна

Сімейна ідилія

Давай, подавай, будеш вільна, як пташка божа. Нікуди поспішати, нікого терпіти, нікому не винна, нікому не потрібна. Дитині хіба що, та й то не такою. Бо все допитувався, малим допитувався, поки не підір: «Мамо, а чого ми без татка?»

Так що воля. Аж порожньо. І от якось Тарновський зробив мені презент – запросив на літературний вечір. Запросив, звісно, третьою, при Елеонорі, бо та його далі витягнутої руки не пускає.

«Там буде і такий-то, і така-то», – розписував Тарновський. Для мене, чесно кажучи, всі «такі-то» – на один копил, бо, крім Буніна, нічого не читаю. Книга одного модного «такого» уже півроку лежить у мене, як у Манілова, із закладкою на дванадцятій, здається, сторінці. Але я пішла. І знайшла...

Вітько, клоун, по-лакейськи кланяючись на всі боки, забув, схоже, і про Елеонору. «Лауреат!», «Перекладений на вісімнадцять мов!!!», «Живий класик!!!» – шепотів, аж задихався, Тарновський. Я все ж не зовсім невіглас, деякі імена чула, декого, здається, проходили в школі. Але коли Вітько підвів мене до нього і зазнай-томив нас, я, признатися, трохи зніяковіла, бо не читала жодного рядка цього новоявленого таланта, як рекламував його Тарновський.

Вітько тут же зник, і ми залишились віч-на-віч.

Того вечора талант одвіз мене додому на таксі. Другого вечора, за тиждень, приїхав у гості своєю машиною. Третього вечора... Третього ранку він збіг од мене на перший троллейбус.

Було спекотне літо, в якому задихалося місто. Мій синок раював у діда в селі, а я грала убогу роль у спектаклі «Пізня любов».

Ми вели довгі велемудрі розмови, в основному, про літературу. Я вже прочитала деякі його оповідання і називала його небуніним. Він покійно усміхався, погоджувався і тут же додавав, що, як міряти такими мірками, то слід закрити всю Спілку письменників і всю літературу.

Це були безпредметні розмови, бо він, зробивши з літератури шмат хліба, виробив собі якісь канони і шукав сюжети під готові схеми, я ж, за наївністю, вважала літературу не відображенням життя, а частиною життя, вважала, що її об'єктом може бути все, в тому числі й наша зустріч.

33-річна емансипована жінка, колишня шкільна й інститутська активістка, вільна від забобонів, якій все більше хочеться бути маленькою, забитою, забобонною, некрасивою, комусь потрібною. І 45-річний письменник, засмиканий сім'єю, із завойованою великими потугами місциною під літературним Олімпом, з претензіями, більшими од таланту, і з нав'язливим бажанням подобатися жінкам.

Втім, він мені подобався.

«А хто сяде в тюрму, коли щось трапиться?» – запитав я свого бухгалтера. – «Ти сядеш», – відповідь той. – «Але ж у мене вказівка?» – «Вказівки є письмові й усні, які у папку не підшиєш».

Я підписав, бо всі підписують. «Щось» не траплялось, але анонімка полетіла, і її вистачило для суворої догани із занесенням. Районний туз теж голосував за догану. Сидячи в президії, він уважно вивчав свою авторучку, якою так і не підписав нічого такого, що можна підшити в папку. Після засідання він співчутливо поплескав мене по плечу і пообіцяв замість головинського крісла, в якому мені тепер, звісно, не всидіти, крісло заступника з чого-небудь.

Я обрав посаду заступника по вилах.

Є така приказка: дурний, як теля. Але коли мале телятко дивиться на мене своїм блискучим дурненьким оком, мені стає моторошно за свою розумну людську голову. Дурні телята не їдять одне одного, а розумні люди придумали наркоманію, хімію і атом. Розумні люди докотилися до все-

світ роздягнений на кону, як шлюха, і бідній душі ніде приткнутися одпочити. А цій засмиканій душі так потрібні іноді барліг, нора, сховок. «Як добре, коли у людини є дім», сказав один мудрий чоловік. Як страшно, коли рушиться святе, стале, віковичне. Коли вершина мистецтва, виявляється, – електрифіковані естрадні гермафродити. Коли рафінована суміш, виходить, краща од житнього хліба. Коли дітей беруться народжувати чоловіки. Коли ми оголошуємо себе всемудрими. Коли перестаємо вірити в те, що сні віщують, що після дощового Благовіщення буде грибне літо. Коли, значить, байдуже, з ким валляться в постелі, і Вітько Тарновський пропонує мені на сьогодні помінятися жонами. Правда, у нього жона – колишня, але він гарантує, що Людка ляже в мою постіль.

Але геть думки, чума ще далеко, а зараз – бенкет в ім'я двадцятилітнього ювілею розбитих на друзки юнацьких мрій. Ой, як нам добренько, які ми молоденькі, які ми веселенькі! Ось нерозлучна пара Артур – Владик. Наш Владичок ділиться останніми новаціями траволікування. Каже, його дев'яностолітній дід робить спиртові настойки з кропиви, звіробою, м'яти і чортзна-яких трав, п'є все підряд і запевняє: від чогось та допоможе. А наш Артурчик запросив нашого Владичка на «білий танець», аби лише збігти в коло танцюючих. Боїться, щоб не запросила котрась дама. А он пливе моя Антоніна в парі з Тарновським. Той хтиво зліг борідкою й на плече і шепче, певно, якийсь сексуальний анекдот. Ах, не зупиняйте музику! Ніч масок триває.

«Вас можна запросити?» Що? Хто це?

Мені наснилась любов...

Полякова

«Якою помилкою було одружитися на тобі.»

«А я не хочу жити у тебе за помилку.» Я хочу жити і не можу доступитися до цієї непоганої людини, як і вона до мене.

«Мій чоловіче. Мій Колюша. Мій добрий, милий, єдиний. Я так тебе люблю.» Скільки разів я повторювала це, як заклинання, як молитву. Як аутогенне тренування, на якому звихнувся Вітько Тарновський. Той запевняє, що досить йому нав'язати «мені тепло», і йому стає тепло. Я тисячу разів навіювала собі оцю молитву, чому ж я не люблю? Чому я не живу?

Адже я права, права, права. А він не правий! Я з тієї старомодної меншості чоловіків і дружин, котрі не зраджували своє подружжя. Я не ловлю за хвоста примарне щастя, як Людка Тарновська, котра вже не придумує, на кого кинути. Он, попливла у танці з Поляковим. Підійти, вирвати їй патли чи що? Немодно, несучасно. Та й лінки. І в голові так закружляло, замедало... Так противно каркає електрогітара... Таке міцне вино... Так задушливо в залі... Так порожньо-байдуже. Як під наркозом.

Це було десять років тому. Я лежала на операційному столі. Наді мною схилилися янголи в білих масках. Глухо зарохкав наркозний апарат, і я провалилася кудись глибоко-глибоко...

Куди я пливу? З ким танцюю?

При перших акордах «білого танцю» він підійшов до мене і галантно подав руку.

«Ти що, Вітько? «Білий танець». Запрошують дами.»

«Я дама. Я слабка стать. Набридло бути сильним, зубастим, нахабним. Я падаю до ваших ніг.»

Пливе земля, пливуть вогні, обличчя, звуки...

Тарновський

Ми такі, бо світ такий. Світ такий, бо ми такі. Дві протилежні концепції. А може, одна двоєдина? Нема ні білого, ні чорного. Все відносно. Чорне – то лише темний відтінок білого. Світ перемішався, наче вінегрет, яким он п'янений Владичок обляпав своє веселе черевце.

Ми працюєм, ми танцюєм, ми старцюєм.

Чим би не тішитися, лиш би скрасити свої сім десятків років перебування на глиняній кульці, посеред хаосу безмежжя. Чим би не тішитися...

Невігласи од літератури півтора століття плачуть над маленькою людиною Акакієм Акакійовичем. Тупиці. Геніальний письменник і тут обвів вас круг пальця. Акакій Акакійович щасливіший вас всіх. У нього був свій світ – паперу, чорнила, пера і літер. Смысл слів, у які тулилися літери, його абсолютно не цікавив, зате як він чекав побачення з самими Літерами!

Чим би не тішитися.. Найкорисніша книга на світі – книга Гіннеса. Чого тільки не придумуємо, щоб цікавіше тепітатися між небом і землею. Хто довше прогавкає? Хто гучніше чхне? Хто далі плюне? Ще хтось їсть потовчене скло. Інший надимає пляшку, поки та не лопне. Веселись, народе, на більше ти не здатен.

Я, приміром, все життя мріяв хоч на когось сказати: «Пішов геть, скотина». Так і не сказав, і вже не скажу, бо скоро й на пенсію. Звичайно, скоро. Ось випускний вечір був недавнечко, а двадцять років – де вони? Доточую ще двадцять, які пролетять удвічі швидше, і хто я тоді? І син веселуна-Владика, який теж буде веселуном, спітає мого сина: «Твій батько живий чи вже на пенсії?»

Петро АНТОНЕНКО

Оповідання

Стіна

Сімейна ідилія

12 Ми працюємо, ми танцюємо, ми старцюємо... Подайте вас на сьогодні, пані Антоніно. Ви не проти? Ах, ви не розумієте. Ви удаєте, що не розумієте. Це так зручно. Я теж прикинувся, що не розумію. Зіграймо в «нерозумійку». Безпрограшна гра, де всі при козирях. Що? Безпрограшних ігор не буває? Закон природи: «щось» за рахунок «чо-гось». Ну нічого, по козирях розплатимось пізніше.

Тарновська

Чому настає момент, коли починаєш сумніватися у своїх нахабно-праведних сентенціях? Приміром, таких: чоловік – це деталь жіночого туалету. Або: заміжній краще, ніж незаміжній. Або: незаміжній краще, ніж заміжній.

Чому раптом починаєш розуміти, що до людей треба ставитися милосердніше, що нервозність, оця сестра задрощів, убиває, що є люди, стократ нещасніші тебе?

Чому я не плюнула в очі оцюому Тарновському, коли він попросив мене втішити сьогодні його друга Полякова? Невже побачила, спробувала побачити в цих стомлених очах, окрім звичного нахабства, ще щось? Може, й тоді, п'ятнадцять років тому, перед одруженням, варто було б побачити в цих очах, крім щастя, ще щось інше? Може, й десять років тому, перед розлученням, треба було б побачити в цих очах, крім зла, ще щось інше? Цікаво, скільки разів за роки подружнього життя ми дивилися одне одному у вічі? Мабуть, набагато менше, ніж я дивилася у дзеркало.

А чого це я все каюсь? Хто дивився мені у вічі? Тарновський? Смішно? Коханці? Вони теж у вічі не дивляться – поспішають чи соромно? Колись Тонька Полякова, трохи жартома, трохи всерйоз, трохи з осудом, трохи з заздрістю, підкусила: «У тебе коханців – як кімнатних капців». Помилалася, дороженька, у мене ніколи не було більше двох пар капців. Єдине, що схоже, так це – порівняння коханця з кімнатним капцем, побитим і стоптанним.

Ну нічого, Тонечко, сьогодні ти вхопиш свіженького, нестоптаного Тарновського, котрий радий, що на день вирвався з дому. Сьогодні – падіння благочестивої Антоніни. Як тишить, коли крім тебе ще хтось падає в багнюку.

Поляков. Я до найменших подробиць уявляю, як він вивозить її за село, в глухий чагарник, як відкидає сидіння, обляпує жінку натренованими копитами, розстібає кофтинку. «Я сама», говорить вона поспіхом, бо їй соромно за свого не досить шикарного для такого випадку та ще й застроченого в одному місці ліфчика. Як паскудно гарно, що вона мені зраджує в цю ніч.

Полякова. Я зайду в дім і питаю: «Колюшо, вечеряти хо-

чеш?» Безглузде запитання після того, як до півночі просиділи за столом, але ж треба щось сказати. Хоч щось сказати. Мовчати далі нікуди.

Тарновський. Світ врятує жінка. Коли вона спокійно сказала «Ні», я подумав стомлено: «А ти ж, братику, правду кажучи, і не хочеш чужої жінки. Дожився». І ще подумав: «Господи, невже я дожився до того, що не хочу чужого?!»

Тарновська. А все просто: не убий, не укради, не прелюбодій. От тільки непросто відповісти, чи, може, то ми напустили туману, але хто пояснить: я вбиваю? я краду? я прелюбодію? – стоячи з чужим чоловіком під чужим вікном?

Злива

Дівчинка прокинулася посеред ночі. Останні удари грози відкочувались кудись далеко, в темін. Зашелестів у вишняках під вікном буйний літній дощ.

В кімнаті причаїлася ніч. Дівчинка лежала і слухала, як шумить дощ, як сопуть старші сестрички, як чукає в залі великий настінний годинник. Вона завмерла під ковдрою. В таку ніч десь близько, певно, ходить на м'яких вовняних лапах сірий вовк з довгою полотняною торбою, забирає туди неслухняних дітей. Зараз вона засне, вовчику, заплющить очі й засне. Вона знає, що в таку темну дощову ніч сплять її давні друзі гноми, сплять добрий старий музика цвіркун, сплять у коробці біля її ліжечка зайці й ведмедики, сплять у лісі, вкритих червоними й коричневими капелюхами, мудрі, поважні гриби.

Треба заснути. Але не спалося. Вона обійшла кімнати. Ні мамки, ні татка вдома не було. Невже їх забрав товстий, противний Бабай, якого ніколи ніхто не бачив, але який ходить по світу і лякає дітей?

Вона вийшла у веранду, намацала ключ і відчинила двері. Хлюпнуло свіже густе повітря. «Мамо, тату, що ви тут робите?» – побачила вона під козирком даху дві постаті. Вони були тут, їх не забрав Бабай, і дівчинка радісно посміхнулася, розкинула рученята навстріч дощу.

Дош... Дош! Дош!!!

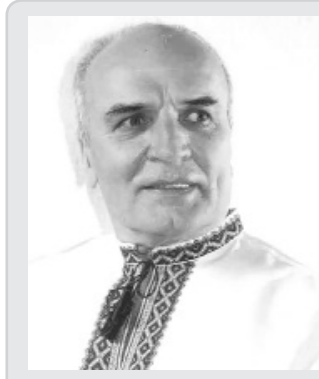
Мала збігла з ганку, пролопотіла повз батька і чужу тьотю в білій сукні, повз темну, як звір, машину, повз маму і чужого дядю, котрі вийшли з машини.

Вона кружляла посеред вулиці, маленька, тонесенька, в трусиках і маечці, купалась під буйним теплим дощем. Це татко навчив її не боятися дощу, бо дощ добрий і під ним ростуть. І вона любила разом з подружками вилітати на вулицю під зливу.

Струни дощу танцювали на асфальті. Пахло бузком, липовим цвітом і спілими яблуками. Дівчинка сміялась під дощем.

Віталій Терентійович Корж:

книга життя «Еківоки»

Віталій Терентійович Корж – відомий український політичний і громадський діяч, наш земляк з Чернігівщини. Народився у селі Дроздівка Куликівського району у простій селянській родині. І хоч уже понад півстоліття мешкає в Києві, ніколи не поривав зв'язків з рідним селом, допомагає землякам, є активним членом Чернігівського земляцтва в Києві. Заслужений економіст України, кандидат економічних наук, Почесний громадянин Києва.

За плечима – наполеглива праця на залізничному транспорті, в економіці, науковому середовищі, сучасному бізнесі інтернет-технологій. Віталій Терентійович – депутат Верховної Ради України трьох скликань, бере активну участь у благодійній роботі. Він автор численних публікацій у періодиці, кількох книг публіцистики.

І ось Віталій Корж написав позаторік книгу прози «Еківоки». Це цікаве поєднання художнього і документального письма, книга оповідань, новел, етюдів, а сам автор влучно назвав їх оповідками. Книга вийшла у Чернігові, у видавництві «Десна». Вона зайняла перше місце в номінації прози в обласному конкурсі «Книга року-2019». В № 2 нашої газети надруковано оповідання з цієї книги «Я сьомий», «Уперше хліб з медом», в № 4 – оповідання «Штани». Ось ще одне колоритне оповідання з цієї книги.

Віталій КОРЖ

Аргентинське танго

Мабуть, у відповідальних моментах нашого життя, Вища Сила надсилає нагадування, що народні традиції все-таки треба поважати.

У гуртожитку на станції Пост-Волинський я був єдиним мешканцем, котрий хоч якось умів грати на баяні. Отож і доводилось час від часу предметно реагувати на звернення колег. Передусім, «пограти під танці у вестибюлі» просила молодь гуртожитку. А танці могли відбуватись мало не щодня.

Мої докази, що я втомився або маю якась інше заняття, не брались до уваги. До того ще бувають іменини – і як же без баяна? Там, де молодь, там і весілля, свята та інші урочистості. Крім цього, майже у кожного є рідні, родичі, близькі, друзі, знайомі, і всі вони – без баяна аж ніяк.

Для мене, дев'ятнадцятилітнього, це стало великою халепою. І нікуди від цього я подітись не міг. За таке служіння мені діставалось різного: приємного і неприємного, часом прикрого, комічного, а інколи майже трагічного.

Якось, у вихідний день, раптом завалюють до нашої кімнати п'ятеро збуджених чоловіків. Серед них верховодить найстарший, мабуть років за 40. На голові майже немає волосся. Виглядає дуже по-терло бурхливе життя.

Бере ініціативу на себе: «Сьогодні я женюся, то бери свого баяна і поїдемо на весілля, автобус чекає».

Бачу, що віднікуватись нема сенсу, бо вони зовсім не налаштовані вислуховувати якісь мої пояснення. Здогадуюсь, що і часу в них обмаль. Хай їм грець – роблю, що кажуть.

Дорогою виявляється, що весілля без баяніста починати ніхто не буде. Вже оголошено заздалегідь, що привезуть знаменитого баяніста із самого Києва.

Іхали довго, і по дорозі, і без доріг, по лісах і болотах. Нарешті приїхали у далеке село Нова Гута Житомирської області.

Почало темніти. Гості вже зібрались.

Крокуємо у двір. Серед гостей – пожвавлення. Одне одному переказують: дивись, приїхали, привезли баяніста, ондечки він – з баяном у руках...

Заходимо у хату. Звичайна, стара сільська хата. Одна кімната з дерев'яною підлогою, велика піч, чималий стіл і все інше, що треба в сільському побуті.

Мене пхають з усіх боків на чолі прибульців до столу, де на видному місці стоїть дволітрове суля сіро-жовтої рідини. Хтось із чоловіків приймаючої сторони хвацько хапає бутиль, звично наливає звідти

повну гранчасту склянку і вручає мені. Сідати поки що не запрошують. Пий!

Намагаюся пояснити, що я приїхав грати. Якщо я почну з цього, не зможу грати. Вони ж упевнені, що навпаки – треба з самого початку випити якраз стільки. Народна традиція!

Хіба міг я (і чим) суперечити проти традиції? Виявилось, це лише початок. Бо кожен з гостей вважав своїм обов'язком вшанувати баяніста (з самого Києва!) окремим тостом.

Починається весілля. З'явився «молодий» з букетиком на лацкані нового костюма. Модняча краватка. Дуже тхне од нього одеколоном «Шипр». Зрозуміло, такому жениху не відмовиш. Мабуть, тому і погодилась вийти за нього місцева Міс Нова Гута, якій чи й виповнилось на той час вісімнадцять.

Молодята сідують, зазвичай, на покуті. Свідки, рідні, родичі, хрещені туляться ближче до них. Всі інші стоять у хаті, в сінях, у дворі, найбільш вправні – ближче до вікон, й від того щасливі.

Для мене розштовхали гостей і створили щілину в кінці столу. Поважний тамада голосно закликає всіх налити. Наказ виконується миттєво. Поіменно починають вшановувати присутніх.

На початку – батьків молодого подружжя: окремо за кожного з них треба випити, щоб засвідчити велику подяку їм, що народили і виховали таких гарних діток, а тепер ще й благословляють на щасливе подружнє життя, а також щирі побажання здоров'я на многії літа, що би діждались онуків і виховали їх не гірше за цих чарівних молодят.

Дійшли до батька нареченої, називають його, а його немає – загинув на війні. У тих краях давня традиція – у таких випадках грається поховальна мелодія. А у мене подібної ситуації ще ніколи не траплялось, тому й відповідних творів не знав. А тут всі погляди на мене. Чекають. Напружена тиша.

Я спокійно, впевнено починаю грати мелодію, яка за ритмом схожа на танго. Я для себе умовно називаю цю мелодію «Аргентинське танго». Деколи на танцях я її граю.

Але тут бачу, що зараз дехто з молоді із задоволенням сприймають це моє трагічне мовби танго, а дехто навіть човгають підшвами по підлозі. Жодних претензій до виконавця не помічаю.

Проте, це зовсім інша ситуація, все ж не танці. Перестрах мене обіймає, а все одно у мене вибору нема. Тому граю і граю, вкладаю у мелодію всю свою душу.

Перед очима – батько нареченої, якого мені дуже шкода, що його немає сьогодні тут, а то як би він порадив разом з усіма. І настільки жалісно я грав, що сам дивувався. Мабуть, вирішальну роль у цій ситуації зіграла та перша чарка і її розмір, а наступні лише допомогли.

Розігрався так, що і зупинитись не можу. Почав розбавляти мелодію арпеджіо у надто високому темпі вгору до зовсім низьких звуків. Потім – вниз ще швидше до найвищих. Але продовжую в темпі того ж таки танго. Такі вдалі експерименти заохочують мене грати ще і ще.

Нарешті ледь вдалось якось зупинитись і припинити знущання над популярною у світі мелодією Аргентинського танго. Підняв очі, подивився навколо і... не міг повірити тому, що побачив. Всі плакали, навіть ридали. Хто сидів за столом, не міг тримати голову вертикально – вона лежала на столі між руками, плечі сіпались у конвульсії.

Гості, які стояли, хустками замотували носи, голосно ськалися, витирали носи і очі. Я сторопів – що мені робити? Чи це я винен. Мені ніяково. Але і це, хоч і повільно, але вгамувалося. Поступово імпреза повернулася у нормальне русло. Повернулася остаточно, коли випили чергову, а дехто і поза чергою, по повній чарці.

Далі достеменно не пам'ятаю, за що пили, які говорили тости, що і кому бажали. Мабуть, все відбувалось так, як і належить на таких заходах. Співали дружно під баян. Потім були танці. Дивним чином мій репертуар майже повністю збігався з бажаннями учасників і присутніх.

Мої ризиковані ініціативні номери з ентузіазмом сприймалися оточуючими, котрі з рідкісним натхненням і самовіддачею співали і танцювали під мою музику – а як же могло бути інакше, коли справжній баяніст приїхав із самого Києва.

Потім я ще довго перебував під враженням свого виконання того незабутнього, зовсім не аргентинського танго. А той стан, в якому я тоді знаходився, і реакція всіх, хто мене слухав, мабуть, варті спеціального психологічного дослідження.

Бо граю все на слух, нот не знаю, ніде не вчився. За достовірність виконання, відповідність нотам і первісному задуму автора твору поручитись не можу. Зіграти два рази поспіль один й той самий твір теж не можу – суцільна імпровізація. Тому й відповіді на запитання «Що то було?» дати не можу.

Мабуть, у такий спосіб Вища Сила надсилає нагадування, що народні традиції все-таки треба поважати.

Нобелівські лауреати літератури Польщі

Ольга Токарчук стала п'ятим польським лауреатом Нобелівської премії. Раніше нею були відзначені прозаїки Генрік Сенкевич (1905) та Владислав Реймонт (1924), поети Чеслав Мілош (1980) та Віслава Шимборська (1996).

Генрік Сенкевич (05. 05. 1846 – 15. 11. 1916) народився в селі на Підляшші, в регіоні Польщі, густо населеному українцями. На той момент, уже півстоліття після поділу Польщі трьома сусідніми імперіями і втрати нею державності, ці землі входили до Російської імперії.

Походив із збіднілої шляхти. Один з найвидатніших польських письменників не є поляком. Батько письменника Юзеф родом із татар, що поселилися на території Великого князівства Литовського за кілька століть до цього. Тільки у XVIII столітті вони перейшли з ісламу в християнство. Мати Стефанія була з білоруської шляхетської родини.

Генрік закінчив у Варшаві гімназію, потім медичний та історико-філологічний факультети університету. Працював у варшавських газетах.

З початком Першої світової війни виїхав до Швейцарії. Після смерті у Веві був похований у тутешньому католицькому храмі. 1924 року перепохований у Варшаві, в підземеллі кафедрального собору Святого Яна, найстарішого храму міста.

У ранніх повістях і оповіданнях зобразив згасання патріархального побуту, життя селян.

Найбільш відомий твір автора – історична трилогія романів «Вогнем і мечем» (1883–1884), «Потоп» (1884–1886), «Пан Володійовський» (1887–1888). У першому романі йдеться про боротьбу Речі Посполитої проти українців на чолі з Богданом Хмельницьким. У другому романі – визвольна війна поляків проти шведської інтервенції у 1655–1656 роках. У третьому – про боротьбу поляків проти османського нашествия (1672–1673).

Владислав Реймонт (07. 05. 1867, Кобеле Вельке – 05. 12. 1925, Варшава). Народився у сім'ї сільського органіста. Автор оповідань, повістей, романів. У збірках «Зустріч» (1897), «Перед світанком» (1902), в повісті «Справедливо» (1899) показаний побут села. У романах

«Комедіантка» (1896) і «Бродіння» (1897) зображаються побут і устої провінційного чиновництва, акторського середовища. Автор роману «Вампір» (1911), історичній трилогії «1794 рік» (1913–1918) про Польщу кінця XVIII століття. Нобелівську премію письменник отримав за роман-епопею «Селяни».

Віслава Шимборська (02. 07. 1923 – 01. 02. 2012).

З 1929 року родина Шимборських мешкала у Кракові. Віслава вивчала полоністику в Ягеллонському університеті Кракова.

1949 року першу збірку віршів Шимборської не допустили до друку, оскільки «не відповідали соціалістичним вимогам». Книжковим дебютом стала видана 1952 року збірка «Ось чому ми живемо» (Dlatego żyjemy). У 1953–1981 роках була членом редакції видання «Życie Literackie». 1975 року підписала протестний лист 59, в якому провідні польські інтелектуали протестували проти змін до конституції, які проголошували керівну роль ПОРП та вічний союз із СРСР. Її книги перекладали на 42 мови. Померла в Кракові, де й похована.

Чеслав Мілош (30. 06. 1911 – 14. 08. 2004). Народився у родовому маєтку матері, Вероніки, в селі Шейтине тодішньої Ковенської губернії Російської імперії (тепер Литва). 1921 – 1929 – навчався у гімназії у Віль-

но (Вільнюс), у той час місто було під владою Польщі.

Працював на Польському радіо у Вільнюсі. Переїхав до Варшави, де також влаштувався на радіо.

З початком польсько-німецької війни (вересень 1939) емігрував до Румунії, після приєднання Вільнюса до Литви повернувся на батьківщину й прийняв литовське громадянство. Проте після радянської окупації Литви (липень 1940) переїхав до Варшави, а після поразки Варшавського повстання (осінь 1944) – до Кракова.

Після війни працював у дипломатичних установах ПНР у США та Франції як аташе з питань культури. Але врешті зрозумів фальшиву сутність нового устрою і 1951 року отримав політичний притулок у Франції.

Найзнаковішим серед тодішніх його творів є збірка есеїв 1953 року «Поневолений розум» – про долю інтелектуалів у тоталітарному суспільстві. Поет не приховав своєї негативної оцінки комуністичного режиму в Польщі. Мешкав у Франції до 1960 р., коли на запрошення Каліфорнійського університету переїхав до США. Протягом 20 років був професором слов'янської філології в університеті Каліфорнії. Також став професором Гарвардського університету. У США займався оригінальною творчістю, багато перекладав.

1993 – повернувся до Польщі, оселився у Кракові. Там помер і похований.

Ольга Навоя Токарчук (29. 01. 1962, Сулехув). Виросла у родині вихідців з України. Випускниця факультету психології Варшавського університету. Працювала психотерапевтом. Коли її перші твори набули популярності, присвятила себе літературній праці. Зараз мешкає у Вроцлаві. Проводить лекції з написання прози в Літературно-мистецькій студії Ягеллонського університету в Кракові.

Авторка романів, оповідань. Великим успіхом Токарчук став виданий у 1996 роман «Правік та інші часи». На початку жовтня 2007 вийшов роман «Бігуни». Роман «Веди свій плуг понад кістками мертвих» 2009 року викликав бурхливі дискусії. Історичний роман «Книги Якова» з'явився в 2014 році. Ця хроніка обсягом у тисячу сторінок містить сторінки європейської історії 18 століття. Книжки авторки перекладено 27 мовами.

Кумири зарубіжної естради

Мірей Матсьє

Відома французька співачка народилася 22 липня 1946 року в місті Авіньйон, на півдні Франції. Була найстаршою дитиною в родині, де після неї з'явилося ще 13 дітей. Її батько Роже, простий робітник, мріяв стати співаком, маючи чудовий тенор. Небагата сім'я жила в дерев'яному бараку. Коли Мірей було 15 років, родина перебравася жити до 5-кімнатної квартири, субсидованої урядом.

Мірей дебютувала 1962 року на пісенному конкурсі Авіньйона.

21 листопада 1965 року маленька тендітна дівчинка з'явилася на французьких телеекранах. Не минуло й року, як її ім'я стало відомим у кожному куточку країни. А незабаром про неї дізнався цілий світ.

Через день після триумфу Мірей Матсьє на телебаченні її майбутній імпресаріо Джонні Старк підписав контракт із батьком Мірей, і через чотири тижні вона з'явилася на сцені «Олімпії» в Парижі, найпрестижнішого концертного залу Франції.

Джонні Старк передав Мірей під опіку керівника оркестру Поля Морія. А згодом – репетиції, фотозйомки, інтерв'ю, хореографія, уроки французької та англійської, гімнастика. Гаслом для неї, глибоко релігійної людини, стали слова: «Мій Бог і моя праця».

Продавши понад 100 мільйонів платівок по всьому світу і маючи репертуар, що складається більш ніж із 1000 пісень французькою, німецькою, англійською, італійською, іспанською, провансальською, каталонською, японською, китайською, російською та фінською мовами, Матсьє виступала перед найрізноманітнішою публікою в десятках країн.

Джо Дассен

Знаменитий французький співак за походженням був американцем. Джозеф Айра Дассен народився 5 листопада 1938 року в Нью-Йорку. Батько хлопчика працював актором у єврейському театрі, мати була скрипалькою.

Сім'я Джо прожила в Нью-Йорку до 1940 року, потім переїхала до Лос-Анджелеса. Хлопчик підробляв з дитинства, хоча родина не потребувала грошей. Вільний час він проводив з молодшими сестрами. Перший заробіток Джо Дассен витратив на Британську енциклопедію, бо дуже любив читати.

У 1949 році родина перебралася до Франції. Джо Дассен закохався в цю країну, але через рік батьки відправили хлопчика до швейцарського коледжу. 1951 року юнак вирушив на навчання до Італії, через два роки – до Женеви, а диплом бакалавра отримував уже у Франції. За час навчання Дассен вивчив три мови, захопився плаванням і гірськими лижами.

1955 року батьки Дассена розлучилися, хлопець хворобливо переживав їхній розрив. Щоб відволіктися, вирішив повернутися до Америки й вивчати медицину в університеті Мічигану. Після трьох років навчання Джо вибрав етнологію. Він закінчив магистратуру, деякий час читав лекції в університеті.

Музикою Джо Дассен захопився в студентські роки – співав у кафе, заробляючи по 50 доларів за вихідні. Юнака тягнуло до Франції, і він вирішив повернутися, щоб підкорити французів своїм голосом.

Починав Дассен як фолк-виконавець, але до кінця 1960-х вирішив змінити репертуар на естрадний. Публіка полюбила елегантного співака за унікальне виконання композицій, оксамитовий голос якого глибоко проникав у душу.

До 1969 року про Джо Дассена вже знали по всьому світу. Наступними роками його платівки розкуповували мільйонними накладками, гастрольний графік був дуже щільним.

За свою творчу біографію Дассен записав 20 студійних альбомів, об'їздив десятки країн.

Дассен помер 20 серпня 1980 року після чергового серцевого нападу.

Японські сестрички Іто співають «Біля моря, синього моря»

Для дуету японських сестер-близнючок Емі та Юмі Іто, а цей дует називали «Дза пінац», тобто «Горішки», пісено-візитівкою стала знаменита на весь світ «Канікули кохання», більш відома в народі як «У моря, у синього моря».

Свого часу, особливо у 60-ті роки, повсюдно у нас звучав і японський оригінал пісні у виконанні сестер Іто, і російський варіант. Звичайно, для нас особливо широким мав оригінал японською, який звучав так:

«Тамейкі-но деру йо наа,
Аната-но кутідзуке-ні,
Амаї кої-о юмеміру
Отоме гокоро йо!
Варіант Дербеньова ось він такий:
«У моря, у синього моря
со мною, ты рядом со мною.
И солнце светит, и для нас с тобой
целый день поёт прибор.»

Пісня «Канікули кохання» з'явилася 1963 року у виконанні саме дуету Іто і здобула шалену міжнародну популярність. Автори пісні – Хіросі Міягава (музика) й Токіо Іватані (текст).

Сестри-близнючки Емі та Юмі Іто народилися в японському місті Токонаме 1 квітня 1941 року. Незабаром після їх народження сім'я переїхала до міста Нагоя.

На сцені сестрички дебютували 11 лютого 1959 року. Перші роки дует виконував японські й зарубіжні хіти, потім перейшли до власного репертуару, який писав їх продюсер Хіросі Міягава, автор знаменитої пісні, а також інші композитори.

Пізніше сестри почали акторську кар'єру. Найбільш відомою була їхня робота у фільмі «Годзілла проти Мотри» (1964 р.)

Дует був дуже популярним, багато гастрював, записував платівки. Але співачки вирішили завершити мистецьку кар'єру саме на вершині популярності, щоб залишитися в пам'яті мільйонів прихильників ось таким чарівним дуетом. 1975 року сестри пішли зі сцени.

Емі померла 15 червня 2012 року, Юмі – 18 травня 2016 року.

...Відкрийте в YouTube цю пісню у виконанні дуету Іто й пориньте в чари синього моря, на березі якого – найщасливіше кохання.

Літературно-мистецька панорама

Миколі Сукачу – 75

Диригент зі світовим ім'ям. Творець, незмінний художній керівник та головний диригент Академічного симфонічного оркестру «Філармонія» обласного філармонічного центру, заслужений діяч мистецтв України, Почесний громадянин міста Чернігів, кавалер орденів «За заслуги» двох ступенів.

Микола Сукач став ініціатором проведення у Чернігові щорічного Міжнародного фестивалю класичної музики «Сіверські музичні вечори», є художнім керівником фестивалю. Під орудою Миколи Сукача симфонічний оркестр виступав із майже 280 музикантами та диригентами з різних країн світу: США, Японії, Південної Кореї, Росії, Великобританії, Нідерландів, Німеччини, Мексики, Хорватії, Італії, Іспанії, Польщі та ін. Як диригент, він виступав з симфонічними оркестрами в США, Німеччині, Росії, Хорватії, Білорусі, диригував відомими колективами.

З червня в обласному філармонічному центрі пройшли урочистості та великий концерт оркестру «Філармонія» з нагоди 75-річчя Миколи Сука-

ча. Привітати Миколу Васильовича з ювілеєм прийшло чимало колег і почесних гостей. Свої відеопривітання надіслали ювіляру славні музиканти, з якими Миколу Сукача пов'язують роки особистої і творчої дружби, – Микола Сук, Олег Криса, Віталій Писаренко, Юрій Шишкін, Микола Луганський, Вадим Руденко.

До ювілею оркестр подарував глядачам великий концерт за участю добрих друзів ювіляра – народного артиста України скрипаля Анатолія Баженова та заслуженої артистки України піаністки Катерини Баженової, львівського колективу «Тепло BEL' CANTO». Прозвучали твори світової класики – Бетховена, Малера, Рахманінова, Борткевича. До другої частини концерту увійшли – популярна класика різних жанрів, зокрема, твори Штрауса, Флореса, Підгорного, Міллера, Кьяри, Білаша, Далли, Івасюка.

А незабаром поновлюється після перерви ХХ Міжнародний фестиваль «Сіверські музичні вечори».

Обласна бібліотека ім. В. Короленка: премія «Мій бренд»

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка – володарка премії «Мій бренд» від Чернігівської регіональної торгово-промислової палати. В нагороду – сертифікат на 3000. Його урочисто вручили директорці бібліотеки Інні Аліференко.

Ця приємна подія відбулася в рамках ХІХ обласного ярмарку «Що може жінка». Він відбувся 22 травня на Алеї поруч з центральною площею Чернігова. Підприємства пропонували свою продукцію, милували око вироби місцевих майстринь, картини чернігівських художників та книжки місцевих письменників, лунала музика, пісні.

Бібліотека рекламувала свої фонди та послуги, пропонувала видання про Чернігів, інші книги. При бібліотеці діє ряд клубів, у тому числі «Поетичний бібліопростір "А+»». Його учасники з Чернігова і районів – поети читали свої вірші.

Організатор ярмарку – громадська організація «Спілка жінок Чернігівщини», за підтримки ОДА,

міської ради, торгово-промислової палати, інноваційно-інформаційного центру «Родзинки України» та КП «Обласний молодіжний центр» обласної ради.

Чернігівська міська бібліотека ім. М. Коцюбинського

Літературний конкурс «Під знаком Смаргала»

Урочисте нагородження лауреатів Першого літературного конкурсу творів про Чернігів «Під знаком Смаргала», проведеного бібліотекою, пройшло тут 28 травня. На конкурс надійшло близько 40 творів від учасників віком від 8 до 25 років із Чернігова та ряду областей, а також з Мілану (Італія).

Журі визначило переможців у номінаціях «Поетія» та «Проза». Серед них – Камілла Карпенко (с.мт. Васильківка, Дніпропетровська обл.), Єсенія Ковальова (Остер), Софія Федорова (м. Хмільник, Вінницька обл.) Марія Нестеренко (Херсон), Роман та Богдан Светюхи (Чернігів), Євгеній Черній (Мілан), Ілля Єрмак (Харків).

Переможці, призери отримали дипломи та подарунки, зокрема, книги професора Сергія Леп'явка «Чернігів. Історія міста». А переможці у молодшій та середній групах – ще й сертифікати на навчан-

ня у дитячій літературній школі «Кошлатий Борушко» при бібліотеці, яка стартує в червні.

Співорганізатором конкурсу було управління сім'ї, молоді та спорту міськради.

Творчий вечір Петра Антоненка

26 травня в бібліотеці відбувся вже третій вечір редактора нашої газети, а також газети «Світінфо» Петра Антоненка «Поетія музики, музика поезії». Перші два з цього циклу пройшли у жовтні і грудні 2019 року. Записи їх є в Ютубі, на прізвище автора. Як і на попередніх вечорах, наш редактор читав свою прозу, виконував пісні, написані ним на поезії Ліни Костенко, білоруських поетів Алєся Белого, Євгенія Яніщиці (білоруською мовою), а також свої бардівські пісні на власні вірші.

Вечір пройшов у рамках заняття Безкоштовних курсів української мови, що діють при бібліотеці.

Українські сатира і гумор

Михайло ПРУДНИК

Лауреат усіх премій

Приїхали на Водохреща до мене тещь з тещею погостювати. Обідньої пори вийшли ми на Хрещатик – милуємося. Шопи – наліво, шопи – направо...

Коли це раптом до нас молодик у кепочці із блокнотиком:

– Наша незалежна асоціація «Інтермінтер» проводить опитування населення, – каже, – хочемо знати...

– Я чоловік нетутешній, – одразу відвернувся тещь, життєвий досвід якого підказував, що, коли треба, з його думкою ніхто не рахується.

– І що ж ви хочете взнати? – взяла гору жіноча цікавість тещі.

– Хочемо визначити, який рейтинг мають сучасні гумористи. Ви знаєте когось з них?..

Тещь підозріло глянула на мене: «Це він спеціально підстроїв, щоб дізнатися, що я про нього думаю».

– Знаю одного, – ще раз іронічно усмінулася вона і назвала моє прізвище. – Марк Твен і Микола Гоголь – разом узяті!

У молодика очі стали великі й витрішкувати:

– Ану повторіть його ім'я.

– Я теж знаю такого, – підтримав тещь тещь, очевидно згадавши, що ми мали зайти за пляшкою «Оковитої». – Читав... Раз ледве живота не надірвав. Майбутній лауреат усіх гумористичних премій...

Тещь, зрозуміло, теж передав куті меду.

Я хотів усе заперечити. Але тут підійшла дружина з кумою і теж наввипередки почали розказувати, що знають і люблять такого гумориста. Вони так хвалили мене, так хвалили!!! Кумі я не дивувався, а ось жінка перевершила себе.

Не знаю, що на них так подіяло. Чи дуже хотілося наді мною покепкувати. Чи вирішили зробити невеличку приємність.

Принаймні такої відвертої брехні я про себе ще не чув.

Бо, якщо вірити їхнім балачкам, мене б уже давно треба поставити на поста-

мент, назвати моїм ім'ям провулок чи тупик. У крайньому разі – баржу чи рятувальний човен...

А тут підійшли ще знайомі, потім знайомі знайомих, сусіди, однокласники дітей... Одне слово, молодик у кепочці ледве вирвався з їхнього кола...

Та я сприйняв усе як вдало розігранний жарт...

А через кілька днів у газеті надрукували результат опитування «Інтермінтера»... Моє прізвище стояло перед Марком Твеном і Миколою Гоголем.

І це можна було сприйняти б за жарт, але тут зателефонували із Спілки письменників і запропонували провести творчий вечір.

Потім поцікавилися з видавництва: чи я не проти б у них видати двотомник своїх гуморесок...

А середульший син прийшов зі школи і сказав:

– Учителька літератури просила принести усі твої книги. Будемо вивчати творчість видатного письменника.

Так тривало, може, з місяць. Мене мало не носили на руках.

Та одного дня вийшов я на Хрещатик. Без тещь і тещі. Вони вже давно поїхали до себе додому. До мене підскочив молодик у кепочці з блокнотиком:

– Незалежна асоціація «Інтермінтер» проводить чергове опитування населення... Назвіть ім'я найпопулярнішого письменника-гумориста.

Про себе говорити було якось незручно, і я скромно степену плечима.

А незабаром газета надрукувала результати опитування. Я довго шукав своє прізвище, але його там не було.

Потім зателефонували зі Спілки письменників і попросили не поспішати із творчим вечором, бо орендоване для цього приміщення раптово закрили на ремонт...

Син приніс зі школи мої книжки. А у видавництві сказали:

– Невідомих авторів не друкуємо.

І я сів терміново писати листа тещю і тещі: «Приїздить до нас у гості. Давно ми не ходили з вами Хрещатиком...»

Роман КРИКУН

Не для лохів

Володя Майстренко пішов влаштуватися на роботу в школу після закінчення педагогічного вузу. Йому сказали, що вакансії зараз немає, проте є одне місце в ліцеї для дітей «нових» українців. Зітхнувши, Володя погодився і пішов за вказаною адресою. Бачить, а там красуються модерні хорони з металевими брамами, телекамери на височенних огорожах, «параболи» на даху, «мерси» на стоянках, охорона зі зброєю ходить...

Провели учителя до директора, і той йому каже:

– От вельми добре, нам дуже потрібні вчителі з історії – цей предмет надто затребуваний братвою. Значить так, Володимире Павловичу, ідіть по класах, послушайте, як там інші вчителі проводять заняття, а потім підете на свій урок.

Володя погодився, зайшов у найближчий клас. Там ішов урок геометрії. Суворя вчителька розповідала:

– Братва, розмова буде короткою. Жив у Стародавній Греції чувак на прізвище Піфагор, ходив зовсім без штанів. Одного разу пошив собі із клаптив матерії штани, однак холоші дивилися в різні боки. Звідси Піфагор зробив відкриття: Піфагорові штани у всі сторони однакової довжини.

Володя вискочив, мов ошпарений, із класу і направився до іншого. У ньому проводився урок географії.

Дебелий учитель, закинувши ноги на стіл, говорив:

– Нет, пацани, Туретчина вам не по

кайфу – там стрьом адин, туди не стоїть їздити. Лучше Кіпр – вот там настоящіє брательнікі колоду забівають. А штоб ві знали, остров Кіпр знаходітся у великой, как сто, калюже, тоєсть, луже, каторая носіть назву Среднеземне море.

Ошелешений Володя зі здивуванням переходить ще в один клас на урок хімії і там слухає, як потрібно проводити досліді:

– Берете це фуфлю, що називається мідним купоросом, змішуете з цією туфтою, котра відома вам як вода...

Не витримавши, випускник вузу полишив урок і вбіг до кабінету директора:

– Чому ви тут учите дітей?! – закричав. – Це не педагогічно!

А директор у відповідь:

– Тут учителі отримують по кілька тисяч баксів у місяць і викладають уроки так, аби було зрозуміло нормальним продвинутим дітям. Якщо вам потрібна школа для лохів, то це на сусідній вулиці.

Молодий учитель важко зітхнув і погодився залишитися.

Заходить у клас, дивиться на дітей і починає викладати свій предмет:

– Загалом так, пацани: кілька сотень літ тому польська організована злочинність вельми дошкуляла Україні. Однак місцева козацька братва на сході вибрала авторитета – Богдана Хмельницького і разом із ним забила стрілку з польськими панами. І погнала їх через усю Україну аж до Берестечка...

Афоризми

Неприємності змушують цінувати життя; життя змушує цінувати втіхи. (Б. Шоу).

Вираз обличчя жінки набагато важливіший її одягу. (Д. Карнегі).

Побороти погані звички легше сьогодні, ніж завтра. (Конфуцій).

Жінку треба на руках носити, інакше сяде на шию.

Закон захищає кожного, хто може найняти гарного адвоката.

Життя все розставляє на свої місця так, що дехто опиняється не на своєму місці. (Е. Севрус).

До середини життя доля нас тягне, потім – уже тільки підштовхує. (В. Гжегорчик).

Життя примушує людину багато чого робити добровільно. (С. Е. Лєц).

Життя не в тому, щоб отримати козирні карти, а в тому, щоб гарно зіграти тими, які є.

Життя на 10% складається з того, що ми в ньому робимо, і на 90% – що про нього думаємо

Жінки – це труднощі, з якими чоловіки люблять боротися. (Е. Вілсон).

Найдурніша жінка зможе вператися з розумним чоловіком, але з дурнем знайде спільну мову лише найрозумніша. (Р. Кіплінг)

Нерідко трапляється, що після того як жінка віддала ключ від свого серця, вона наступного дня змінює замок. (Сент-Бев).

Якщо здоров'я погане – думай про що-небудь інше. (Едуард Бенсон).

Дурість не завжди робить людину злою, але злість завжди робить людину дурною. (Франсуаза Саган).

Той, хто сіє зло – пожинає каяття. (Сааді).

Ті, що знають, не говорять, ті, що говорять, не знають. (Лао Цзи).

Ти ніколи не будеш знати достатньо, якщо не будеш знати більше, ніж достатньо. (У. Блейк).

Дуже небезпечно зустріти жінку, яка повністю тебе розуміє: це зазвичай закінчується одруженням. (Оскар Уайльд).

Птахи піднімаються вище, коли летять проти вітру. (Уінстон Черчіль).

Щось весь час стримувало нас і робило слабкішими. виявилось, що це ми самі. (Роберт Фрост).

Перемагай гнів за допомогою спокою, зло – за допомогою добра, бідність – за допомогою щедрості, брехню – за допомогою істини. (Будда).

Золотий фонд української естради

Десятки розповідей про композиторів, поетів, співаків, ансамблі, популярні в минулі десятиліття й сьогодні. Тексти багатьох улюблених пісень, аудіо- та відеозаписи. Все це – на чудовому сайті <http://www.uaestrada.org> – «Українська естрада», який усіляко рекомендуємо читачам. Саме з цього сайту пропонувані матеріали.

Анатолій Кос-Анатольський

мий зі славною співачкою-галчанкою Соломією Крушельницькою. Мати Лідія Іванівна була здібною піаністкою.

Анатолій закінчив філію Львівського Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, навчався у Львівській консерваторії ім. К. Шиманського.

На повний голос твори А. Кос-Анатольського прозвучали у повоєнні роки. Співавторами стали відомі поети П. Воронько, М. Рильський, Я. Райніс. Особливо близькою була композитору творчість Володимира Сосюри, на вірші якого він написав чудові романси «Гей, тополі, мої», «Попливли вечірні дими», «Шаллю зорі золоті» та ін.

Музика Кос-Анатольського щедро увібрала фольклорні форми, а також народний побутовий романс західноукраїнського краю.

Весь світ облетіла знаменита пісня-романс А. Кос-Анатольського «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» на вірш Івана Франка. Відомі також романси «Солов'їний романс», «Соловей і троянда», «Ой піду я межі гори», «Соловейко на калині».

Також популярність А. Кос-Анатольському принесли хоріві пісні: «Пісня про трембіту», «Нова Верховина», «Коломия-місто».

Значне місце у творчості А. Кос-Анатольського посідають естрадні пісні –

«Коли заснули сині гори», «Білі троянди», «На трамвайній зупинці», «Золота дівчина», «Карпатське танго», «Незабутній вальс», «Щастя, неначе зорі» і багато інших.

Багато сил віддавав митець опері, балету, творив у театральних, симфонічних та камерно-інструментальних жанрах.

Анатолій Йосипович розшукував пам'ятки вітчизняної культури, багато зусиль доклав для створення музеїв і музейних кімнат. Він також опублікував низку статей, нарисів, есе, спогадів про видатних співаків. 30 років вів у консерваторії клас композиції.

Помер у Львові 30. 11. 1983 р.

Пісні Анатолія Кос-Анатольського

Ой ти, дівчино, з горіха зерня

Вірші: Іван Франко

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово гостре, як бритва?
Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожаром?

Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясна зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

Ти моя радість, ти моє горе!
Ой ти, дівчино, ясна зоре!

Незабутній вальс

Вірші: Андрій Пашко

Зустрів я, не шукаючи,
Сьогодні вперше вас.
І запросив, вітаючись,
Потанцювати вальс.
У танці пари кружаться,
Пливуть, немов ріка,
І злегка на плече мені
Лягла твоя рука.

Приспів:
Ні, не забути, ні,
Цей пам'ятний вечір мені,
Цю зустріч неждану,
Щасливий цей час
І перший замріяний вальс.

Купався місяць у воді,
Ясніш світив для нас.
І нам хотілося тоді,
Щоб вічно був той вальс.
І нам хотілось, щоб злегка
Крутилася голова,
І повторяли ми собі
Одні і ті ж слова.

Приспів.

Весь вечір про любов її
Я й словом не спитав,
Лише думки дівочії
В ясных очах читав.
А очі ті іскрилися,
Сміялися самі,
Бо розуміли і без слів
Одне одного ми.

Приспів.

Андрій Демиденко

Андрій Петрович Демиденко – український поет-пісняр. Народний артист України, заслужений діяч мистецтв України, академік, професор, лауреат міжнародних премій.

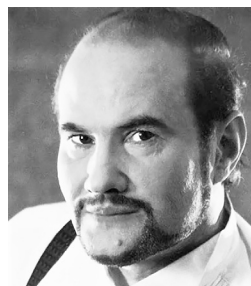
Народився 12 червня 1951 року в селі Мартинівчак Поліського району на Київщині (село було евакуйоване після катастрофи на ЧАЕС на Полтавщині в село Нові Мартинівичі). Батько, Петро Якимович, – фронтовик,

інвалід другої світової війни. Мати, Надія Миколаївна, знала безліч давніх українських пісень.

Андрій Демиденко є автором текстів сотень пісень, понад 180 наукових праць, присвячених національному фольклору та проблемам українознавства, історичних розвідок, радіо- й телелітературних досліджень. Творець фундаментальної документальної книги про Михайла Грушевського «Вели-

кий українець». Підготував і видав усю спадщину Михайла Грушевського. Редактор і упорядник «Історії України в народних думках і піснях». Його твори перекладені 18 мовами світу.

Ось деякі пісні на слова поета (в дужках вказано авторів музики): «Батьківський поріг», «Мадонна-Україна» (І. Карабиць); «Душі криниця», «Жіночя доля» (О. Морозов); «Журявлина вірність», «Чого ж ти, калино», «Моє рідне

село» (О. Зуєв); «Зачаруй нас, любов», «Золотиста осінь» (М. Мозговий); «Пісня про рідний поріг» (Л. Дичко); «Україночка» (Г. Татарченко).

Пісні на вірші Андрія Демиденка

Батьківський поріг

Музика: Іван Карабиць

Збудував батько дім
Вікнами до тепла,
Засівав батько хліб
Веснами для добра,
А як вправ у знесиллі
Він під тополюною,
То душею обняв землю ту,
Що назвав Батьківщиною.

Приспів:
Отим усім повік святим,
Що зветься
Батьківським порогом,
З його ожин,
З його стежин
Між люди йди,
Моя дорого!

Мене мудрим зростив
Щедрий твій колосок,
Я навчавсь чистоти
В зір твоїх і річок.

Причащався твоєю я
Ніжністю й силою,
І пишавсь над усе
Я завжди у житті Батьківщиною!

Приспів.

Дітям я заповім
Та й на вічні літа:
Відчина на землі
Двері всі доброта.
Починається світ
Не межею – зерниною,
А людиною живе лиш тоді,
Як вона з Батьківщиною!

Моє рідне село

Музика: Олександр Зуєв

Пахне рідне село
Тишиною лугів,
І роздоллям небес,
І піснями гаїв.
І полями, де сонячне світить чоло,
І полями, де сонячне світить чоло.

Приспів:
І хлібом, і цвітом,
І прадідом-дідом
Гріє душу село,
Моє рідне село.
І хлібом, і цвітом,
І прадідом-дідом
Гріє душу село,
Моє рідне село.

Вийшло рідне село
На живна й сінокіс,
Заспівало село
На весіллях дзвінких.
По просторах живих вітерцем провело,
По просторах живих вітерцем провело.

Приспів.
Будить рідне село
І зорю, і росу.
Я любов до землі
Все життя пронесу.
Все, що бачу навкруг,
Все в мені проросло,
Все, що бачу навкруг,
Все в мені проросло.

Жартома і всерйоз

Олександр ПЕРЛЮК

Перлюкізми

Головне у письменницькій праці – знаходити спонсора.

Думаєте, народ не бачить, що йому не показують?

Скільки треба накрутити, щоб уже не боятися правосуддя?

Чим тільки сьогодні не заробляють на життя, дехто навіть працює.

Прийде час і – ми дізнаємось, як живемо сьогодні.

Якщо підвищення цін не планується – значить, воно буде незапланованим.

У нас найдешевша робоча сила, і їй не платять зарплати.

Знання законів не рятує від беззаконня.

Якби я накрвав мільйон, мене теж не посадили б?

Якщо реформи не йдуть, то, може, варто реформаторів кудись послати?

Добре бути ковалем своєї долі, якщо ти – банкір.

Найбільше мають на тому, що продають за безцінь.

Один правдолюбець може зіпсувати всю нашу правду.

Кого вибрали, той і їсть.

Лише та людина чогось варта, яку не можна купити.

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9,
тел. (063) 236-18-03 <http://intermezzo.org.ua>. e-mail:
kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажу книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби України

Види послуг: соціальний патронаж, видавнича діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9.
Тел. (063) 236-18-03.

Книгам – друге життя

Розгляну пропозицію взяти під реалізацію/придбати букіністичну літературу: книги з історії, філософії, класику зарубіжну та українську (розстріляне відродження, діаспорних письменників), сучасну українську літературу, фентезі, фантастику. Російську класику та соцреалізм не пропонувати.

Тел. 063 236 18 03 (Олександр), ел. пошта: pivnich.info@gmail.com

НАША ГАЗЕТА – НА САЙТІ В ІНТЕРНЕТІ

Еже кілька років існує в Інтернеті сайт обласної газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашої газети «Струна». Там ви прочитаете і цей, і попередні номери. Всі публікації й ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту:
<http://svit11.wordpress.com>.

Газета виходить за сприяння Товариства Української Мови (США) і Міжнародної Фундації імені Івана Багряного (голова ТУМ і Фундації – професор Віра Боднарчук, скарбник Фундації – Олексій Коновал).